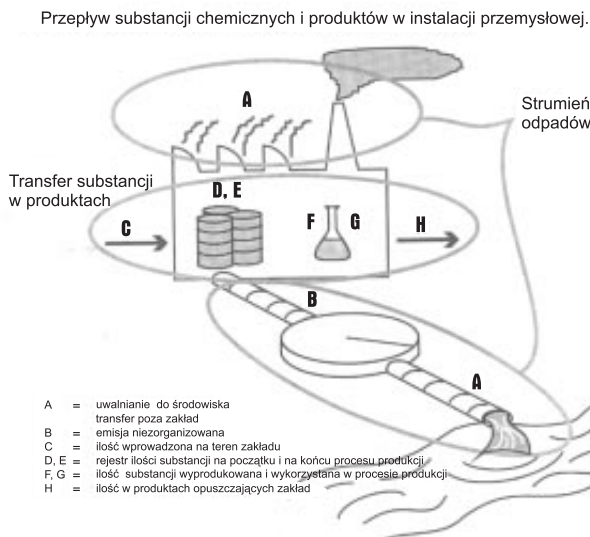

ziemi dotyczy uwalniania odpadów studniami klasy I oraz uwalnianie odpadów studniami klasy V. Studnie klasy I są używane do wstrzykiwania ciekłych odpadów niebezpiecznych, odpadów przemysłowych i komunalnych, które odprowadzane są poniżej najgłębiej położonego źródła wody pitnej. Studnie klasy V są generalnie używane do wstrzykiwania odpadów innych niż niebezpieczne i proces ten odbywa się w pobliżu źródeł wody pitnej. Choć dla potrzeb obowiązku raportowania nie ma znaczenia powyższe rozróżnienie na rodzaje wtryskiwania odpadów, ma to jednak znaczenie dla stanu środowiska.

Uwalnianie na powierzchnię ziemi: dokonywany na terenie zakładu zrzut na powierzchnię ziemi, obejmujący m.in. składowanie na wysypiskach odpadów, zakopywanie odpadów w ziemi, wylewy, gromadzenie na hałdach, pozostawienie na terenie otwartym w celu odparowania lub zestalenia.

Prowadzenie rejestru PRTR pozwala prześledzić przepływ substancji chemicznych i produktów w instalacji przemysłowej.

Rys. 5 Przepływ substancji chemicznych i produktów w instalacji przemysłowej.
Źródło: The Right to Know. The Promise of Low-cost Public Inventories of Toxic Chemicals, WWF, Washington, 1994

Strumień
**Główne kategorie
danych**
Szczegółowe elementy danych

Strumień odpadów/ Emisje niezwiązane z procesem produkcji B	A	Uwolnienia do środowiska	Uwolnienia do powietrza, wód i ziemi Podstawa do szacowania emisji
	A	Transferów poza teren zakładu	Do instalacji recyklingu/ unieszkodliwiania/ składowania
	A		Do innych krajów
	B	Jednorazowe emisje niezwiązane z procesem produkcyjnym	Działania naprawcze Pożary, powodzie, trzęsienia ziemi
	B	Gospodarka odpadami	Rodzaje zastosowanych procesów unieszkodliwiania, recyklingu, odzysku energii, ilość zużyta dla odzysku energii na terenie z podaniem metody/ poza terenem zakładu Ilość poddana recyklingowi na terenie z podaniem metody/poza terenem zakładu Ilość odpadów unieszkodliwiona na terenie z podaniem metody/ poza terenem zakładu
		Działania ograniczające źródła emisji	Uzyskane obniżenia emisji dzięki: Zmianom w sposobie działania Kontroli zasobów Zapobieganiu wyciekom i wylewom Zmianom surowców Zmianom procesów Zmianie sposobów oczyszczania
Przepływ substancji w produktach	C	Substancje wykorzystane do produkcji	Ilość wwieziona na teren zakładu/ stan fizyczny
	F		Ilość wytworzona
	G		Ilość wykorzystana
	G		Ilość zużytej energii
		Zapasy	Ilość zużytej wody
	D,E		Maksymalna ilość substancji na terenie zakładu Początkowy/koncowy stan zapasów Dzienny stan zapasów
		Produkt końcowy	Ilość/jednostki
Identyfikacja instalacji i substancji		Dane na temat instalacji	Nazwa i adres Osoba ds. kontaktów zewnętrznych i udzielająca odpowiedzi na temat procesów produkcyjnych Klasyfikacja produkcji (z zastosowaniem kodu SIC) Długość i szerokość geograficzna Odnosne pozwolenia Numer identyfikacyjny instalacji
		Firma macierzysta	Nazwa macierzystej firmy Numer identyfikacyjny macierzystej firmy
		Tajemnica handlowa	Informacja o pominiętych danych Uzasadnienie potrzeby poufności Podpis przedstawiciela firmy uzasadniającego potrzebę zachowania poufności
		Rok raportowania	Rok, za który składane są dane/ data złożenia raportu Informacja czy zakład rozpoczął/zakończył działalność w danym roku
		Dane identyfikacyjne substancji	Nazwa substancji Numer identyfikacyjny substancji (np. z zastosowaniem CAS)
		Dokładność pomiarów i stosowany system miar	Jednostki miar/ zaokrąglenia

Rozdział 4

Podmioty i substancje objęte obowiązkiem raportowania

Podmioty

Kluczowym elementem PRTR jest objęcie obowiązkiem raportowania indywidualnych zakładów. Nigdzie jednak nie dotyczy to wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Stosuje się tutaj kombinacje różnych metod i kryteriów selekcji. Najczęściej następuje to poprzez określenie sektorów gospodarki objętych obowiązkiem raportowania. Nie ma przy tym znaczenia czy dany zakład jest prywatny czy też jest własnością publiczną. Dla określenia rodzajów działalności objętych obowiązkiem raportowania stosuje się najczęściej powszechną klasyfikację działalności gospodarczej – np. International Standard Industrial Codes (ISIC).

Istotnym kryterium jest też wielkość zakładu. Zazwyczaj PRTR obejmuje obowiązkiem indywidualnego raportowania tylko duże zakłady. Stosuje się tutaj albo kryteria wielkości zatrudnienia albo produkcji. Dla przykładu: w Stanach Zjednoczonych raporty składać muszą wszystkie firmy zatrudniające 10 lub więcej pracowników, jeśli tylko wytwarzają ponad 25 tysięcy funtów lub zużywają ponad 10 tysięcy funtów substancji z listy TRI. W 1998 roku było to 24 tysiące instalacji, zaś ilość raportów sięgnęła 87 tysięcy.

W przypadku średnich i małych zakładów stosowane jest często zagregowane raportowanie (jak np. w Holandii).

Substancje

Określenie substancji wymagających raportowania jest jednym z najistotniejszych elementów tworzenia PRTR. Najczęściej przy tym tworząc PRTR przyjmuje się stosunkowo niewielką liczbę substancji, stopniowo zaś rozszerza się ich listę (a niekiedy i wycofuje z listy niektóre substancje). Ma to znaczenie w sytuacji, gdy wg rozdziału 19 Agendy 21 przedmiotem obrotu na świecie jest około 100.000 substancji chemicznych, przy czym około 1.500 z nich produkowane jest w dużych ilościach. Pamiętać też należy, iż objęte PRTR mogą być też zanieczyszczenia nie będące sztucznie wytworzonymi chemikaliami. Pomimo, iż w zasadzie najlogiczniejsze byłoby objęcie rejestracją PRTR każdej z substancji obecnych na rynku, żaden z istniejących systemów, między innymi z powodów ekonomicznych czy administracyjnych, nie objął ich wszystkich.

Punktem wyjścia dla tworzenia listy substancji objętych PRTR jest określenie kryteriów wyboru tych substancji. Kryteria te odwołują się albo do cech fizycznych lub szkodliwości danej substancji (np. toksyczność, rakotwórczość itp.) lub też do kwestii formalnych (np. substancje ujęte w jakiejś umowie międzynarodowej, z którą wiąże się obowiązek raportowania emisji).

Istotną kwestią jest włączenie do dyskusji, mającej na celu wypracowanie listy substancji objętych obowiązkiem raportowania na rzecz rejestrów PRTR, nie tylko przedstawicieli gremiów rządowych oraz bezpośrednio zainteresowanych gałęzi przemysłu i społeczności lokalnych, ale i reprezentantów innych sektorów gospodarki: rolnictwa, transportu, energetyki, budownictwa czy gospodarki odpadami. Dokument OECD *Guidance...* stwierdza: *“Wielorakie cele, definicje, zróżnicowane określania zakresu, jaki miałby charakteryzować rejestr PRTR, w połączeniu z brakiem naukowych danych dotyczących niektórych substancji, które mogłyby się znaleźć na takiej liście wymagają, by w proces określania składu tych list włączyć wszystkie zainteresowane strony”*.

Za istotne uznaje się aby przedmiotem raportowania uczynić pojedyncze substancje, nie zaś całe ich grupy (tak więc np. ołów – nie zaś “metale ciężkie”). Substancja jest często określana zarówno nazwą jak i numerem identyfikacyjnym (jak np. numer identyfikacyjny tzw. Chemical Abstract Service - CAS).

Szczególnie istotnym mankamentem, którym charakteryzują się niektóre rejestry PRTR, jest brak raportów dotyczących odpadów stałych. W zasadzie bez tych informacji nie można mówić o pełnym PRTR, który nie tylko powinien obejmować uwolnienia do wszystkich mediów, ale i opisywać gospodarkę odpadami. Oczywiście jest, że wytwarzanie odpadów jest niepożądane, zaś dążyć należy do unikania ich powstawania. Dlatego też informacje dotyczące trendów w tej dziedzinie powinny być publicznie dostępne.

Można przy tym zauważyć pojawiające się dwa podejścia do kwestii raportowania o wytwarzanych odpadach. Pierwsze z nich polega na tym, że zakład zobowiązany jest do przekazywania informacji o ogólnej masie wytworzonych odpadów zawierających daną substancję, bez wyszczególnienia ile (procentowo) tej substancji owe odpady zawierają. Drugie podejście - wręcz przeciwnie - nakazuje ilość tę uwzględnić.

Różnicę wynikającą z wyboru jednego z dwóch opisanych wyżej sposobów raportowania ilustruje poniższy przykład.

Wyobraźmy sobie dwa zakłady, w których powstaje arsen.

Oba zakłady uwalniają taką samą ilość tej substancji do powietrza, wody

i ziemi. Oba wytwarzają też taką samą ilość odpadów zawierających arsen: 200.000 kg rocznie. Różnica między nimi polega na tym, że odpady zakładu A zawierają 2%, a odpady zakładu B - 4% arsenu.

Przy wyborze pierwszego podejścia do raportowania nietrudno zauważyć, że raporty obu zakładów nie będą się różniły.

Natomiast w przypadku zastosowania drugiego sposobu raportowania otrzymamy następujące wyniki:

Uwalnianie i transfer arsenu poza zakład	Zakład A	Zakład B
powietrze	1.000 kg/rok	1.000 kg/rok
woda	200 kg/rok	200 kg/rok
ziemia	5.000 kg/rok	5.000 kg/rok
transfer arsenu w odpadach	4.000 kg/rok	8.000 kg/rok
Ogólna ilość arsenu wytwarzana przez zakład w ciągu roku	10.200 kg/rok	14.200 kg/rok

Jak wynika z powyższej tabeli, przy zastosowaniu drugiego sposobu raportowania dla obu zakładów uzyskuje się niejednakowe wyniki - przedstawiające faktyczną ilość uwalnianego (transferowanego) przez zakład arsenu. Tak więc na potrzeby prowadzenia rzetelnego PRTR przydatny będzie ten właśnie sposób.

Kluczową rolę odgrywa określenie wartości minimalnych powodujących obowiązek raportowania. Tak np. w USA stosuje się dwa podstawowe: 25.000 funtów (około 12 ton) rocznie dla producentów danej substancji oraz 10.000 funtów dla użytkowników. Dla niektórych substancji wartości te są jednak znacząco niższe – tak np. dla rtęci jest to w USA 10 funtów rocznie, zaś dla dioksyn tylko 0,1 grama na rok.

Obok substancji postuluje się objęcie obowiązkiem raportowania również i zużycia energii oraz zasobów.

Rozdział 5

Zasady tworzenia oraz koszty i korzyści istnienia rejestrów PRTR

1. Zasady tworzenia systemów PRTR

- a. Systemy PRTR, poprzez wskazanie źródeł i ilości emitowanych i transportowanych do wszystkich mediów środowiskowych potencjalnie niebezpiecznych zanieczyszczeń, powinny dostarczyć dane potrzebne do identyfikacji i oceny możliwych zagrożeń dla zdrowia ludzkiego i środowiska
- b. Dane zebrane dzięki systemom PRTR powinny posłużyć do promowania ograniczania powstawania zanieczyszczeń u ich źródła, m.in. zachęcając do wprowadzania “czystych” technologii. Rządy mogą wykorzystać systemy PRTR do oceny postępów wypracowywanych dzięki krajowym politykom środowiskowym, jak i określenia, czy i w jakim stopniu możliwe jest osiągnięcie krajowych celów ochrony środowiska
- c. Przygotowując krajowy system rejestrów, rządy powinny współpracować ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, tak, by precyzyjnie określić jego cele i zadania oraz potencjalne korzyści i koszty, wynikające z jego ustanowienia dla firm objętych obowiązkiem raportowania, rządu i społeczeństwa jako całości
- d. PRTR powinien obejmować listę uwzględniającą odpowiednią ilość uwalnianych lub transferowanych substancji, będących potencjalnie niebezpiecznymi dla zdrowia ludzkiego i/ lub środowiska
- e. System rejestrów PRTR powinien obejmować zarówno sektor państwowy, jak i prywatny, a także uwzględniać instalacje, mogące być źródłem emisji i transferu niebezpiecznych substancji oraz źródła rozproszone
- f. System PRTR powinien umożliwić uniknięcie nakładania się zakresów obowiązków raportowania. W tym celu powinno się doprowadzić do jego integracji z istniejącymi już źródłami informacji, np. z licencjami czy zezwoleniami

- g. W celu jak najpełniejszego osiągnięcia celów systemu, należy zastanowić się nad możliwościami ustanowienia mechanizmów obowiązkowego i dobrowolnego raportowania dla potrzeb PRTR
- h. Tworząc system PRTR należy uwzględnić fakt, że wszechstronność takiego systemu umożliwia lepsze osiąganie celów środowiskowych
- i. Wyniki systemu PRTR powinny być regularnie udostępniane wszystkim zainteresowanym stronom
- j. Należy zapewnić możliwość oceny systemu PRTR w trakcie poszczególnych okresów jego funkcjonowania, jak i umożliwić wprowadzanie do niego przez zainteresowane strony zmian, stosownie do zmieniających się potrzeb
- k. System zarządzania danymi powinien umożliwiać weryfikację informacji napływających, rozpowszechnianych, oraz umożliwiać analizę rozkładu geograficznego emisji i transferów
- l. System PRTR powinien umożliwiać, tak dalece, jak to tylko możliwe, porównywalność i współpracę z innymi krajowymi systemami tego typu, a w przyszłości harmonizację z podobnymi międzynarodowymi bazami danych
- m. Wszystkie zainteresowane strony powinny wspólnie uzgodnić mechanizm dostosowawczy, który umożliwi najskuteczniejsze osiąganie celów rejestru
- n. Proces tworzenia i implementacji systemu PRTR, a także samo jego funkcjonowanie powinny być możliwie “przejrzyste” i oparte na obiektywnych zasadach

2. Koszty ustanowienia rejestru PTRT

Często można spotkać się ze stwierdzeniem, że ustanowienie rejestru PRTR jest drogie. Podczas gdy projektowanie i implementacja takiego systemu może być czasochłonna, już wdrożony PRTR nie wymaga dużych nakładów finansowych. Przykładem jest Kanada, gdzie tamtejszy system (*NPRI*) obsługuje 5 pełnoetatowych pracowników, w Stanach Zjednoczonych, gdzie jest ponad 23 tysiące instalacji objętych obowiązkiem raportowania, sześćdziesięciu.

Koszty pojawiają się głównie na początku procesu wdrażania systemu PRTR i wiążą się z koniecznością określenia przez zarządzających instalacjami, jakie informacje objęte są obowiązkiem raportowania, przygotowaniem przez rząd metod zbierania, przetwarzania i rozprowadzania danych, społeczeństwo zaś musi nauczyć się korzystać z zasobów zgromadzonych w bazach danych PRTR. Te koszty znacznie się zmniejszają już po drugim cyklu raportowania. Wiąże się to zarówno ze wzrastającym poziomem przeszkolenia pracowników odpowiedzialnych za gromadzenie i przetwarzanie informacji, jak i uwzględnianiem zebranych informacji w programach ekologicznego zarządzania, często automatyzując systemy pomiarów.

W niepublikowanym dokumencie EKG Narodów Zjednoczonych *Draft Analysis of Costs and Benefits of Pollutant Release and Transfer Registers* zawarto dość precyzyjne wyliczenia kosztów, które ponieść muszą różni uczestnicy życia gospodarczego w krajach, gdzie wprowadzony zostaje rejestr PRTR. W gospodarkach o charakterze przejściowym, gdzie procesy przemian są zaawansowane (*advanced transition economy*), do jakich należy również Polska, koszty te kształtują się następująco:

1. koszty operatora systemu, na który składają się głównie wynagrodzenia pracowników, to w przypadku objęcia rejestrem 500 instalacji – 294 000\$ w pierwszym roku funkcjonowania rejestru i między 162 000 a 170 000\$ rocznie w kolejnych latach
2. koszty sektora prywatnego są wprost proporcjonalne do liczby przedsiębiorstw objętych obowiązkiem raportowania (zakładając stałą średnią ilość danych, które każda instalacja musi raportować) i ulegają zmniejszeniu w kolejnych latach funkcjonowania rejestru, co jest wynikiem lepszego zaznajomienia się uczestników systemu z jego wymaganiami; w przypadku objęcia obowiązkiem raportowania 500 instalacji całkowity koszt wyniesie 4,9 miliona \$, 2000 instalacji – 19,6 miliona \$, zaś przy 8000 instalacji będzie to 78,4 miliona \$. Przeciętnie więc jest to około 9800\$ na instalację w pierwszym roku funkcjonowania i 7200\$ w kolejnych latach.

Trzeba jednak podkreślić, że w większości krajów już funkcjonują różnorakie wymogi raportowania i stosowna infrastruktura, czego powyższe wyliczenia nie uwzględniają. Faktyczny koszt wprowadzenia rejestru PRTR, w założeniu mającego również integrować już istniejące systemy zbierania danych, stanowi tylko ułamek przedstawionych powyżej kwot.

3. Korzyści płynące z rejestrów PRTR

W publikacji OECD *PRTR Guidance to Governments Document* z 1994 roku określono korzyści, jakie płyną z ustanowienia krajowego systemu rejestrów PRTR

- Rejestry ułatwiają identyfikację źródeł emisji potencjalnie niebezpiecznych substancji do różnych mediów środowiskowych, poszerzają wiedzę o tym, jakie zanieczyszczenia są emitowane i / lub transferowane.
- Umożliwia to także porównanie ilości emitowanych substancji z limitem emisji określonym w normach i pozwoleniu dla danej instalacji.
- Rejestr PRTR może być źródłem zintegrowanych, czyli obejmujących wszystkie media jak i określających przepływ zanieczyszczeń między nimi informacji, łącząc w sobie również dotychczas istniejące systemy gromadzenia danych i raportowania
- Dane te są bardzo cennym źródłem dla służb ratowniczych, pozwalając, w razie pożaru, wycieku substancji czy innej sytuacji alarmowej, szybki dostęp do odnośnych informacji i podjęcie odpowiednich kroków

a. szczegółowe korzyści dla społeczeństwa

- Dzięki rejestrom PRTR społeczeństwo zyskuje dostęp do informacji o stanie otaczającego je środowiska i działaniach potrzebnych dla jego ochrony lub przywrócenia mu odpowiedniej jakości.
- Informacje te wspomóc mogą tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego, a także rozważne udzielanie licencji firmom, będącym potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń. Uwzględniająca geograficzną i czasową charakterystykę emisji prezentacja danych pozwala także na krytyczną ocenę rządowych osiągnięć w działaniach zmierzających do ochrony środowiska.

“Przemysł nie jest w stanie sam poradzić sobie z problemami środowiskowymi. Ponieważ częścią tego “równania” są również konsumenci i rządy, oni także muszą współpracować w poszukiwaniu rozwiązania”.

British Petroleum

- Rejestry PRTR są też doskonałą podstawą dla społecznego uczestnictwa w przygotowywaniu zintegrowanej polityki zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń. Dostarczając szerokim kręgom społeczeństwa dane o wyemitowanych do środowiska zanieczyszczeniach, umożliwiają im jednocześnie uczestnictwo w debatach dotyczących lokalnych, regionalnych czy nawet krajowych problemów środowiskowych razem z władzami i przedstawicielami przemysłu.
- Dane płynące z PRTR umożliwiają także podjęcie społecznej dyskusji mającej na celu znalezienie równowagi między troską o czyste środowisko życia i wymogami ekonomicznymi.
- Rejestry PRTR umożliwiają również tworzenie list przedsiębiorstw uszeregowanych według ilości emitowanych zanieczyszczeń, co stanowi wobec najmniej ekologicznych z nich potężne narzędzie nacisku

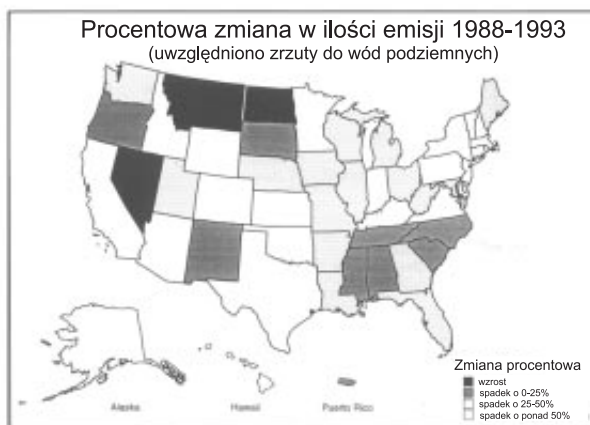
Przedstawiciel firmy U.S. Slater Steel Corporation powiedział:
“chcemy jak najszybciej opuścić listę “największych trucicieli!” (1995).

10 gałęzi przemysłu emitujących najwięcej zanieczyszczeń w Stanach Zjednoczonych w 1993 r.	
(źródło: 1993 Toxic Release Inventory. Executive Summary)	
Przemysł chemiczny	1316
Przemysł metalurgiczny	329
Przemysł papierniczy	216
Instalacje łączące więcej niż jedną gałąź przemysłu	160
Przemysł motoryzacyjny	136
Producenci mas plastycznych	127
Przemysł metalurgiczny - przetwórstwo	91
Przemysł petrochemiczny	75
Przemysł meblarski i wyposażeniowy	58
Przemysł elektryczny	42
wszystkie wartości w milionach funtów	

10 instalacji emitujących sumarycznie najwięcej zanieczyszczeń w Stanach Zjednoczonych w 1993 r.	
(źródło: 1993 Toxic Release Inventory. Executive Summary)	
IMC-Agrico Co., Saint James, LA	127 912 967
Cytec Industries Inc., Westwego, LA	120 149 724
Magnesium Corp. of America, Rowley, UT	73 300 250
IMC-Agrico Co., Uncle Sam, LA	61 807 180
DuPont, Pass Christian, MS	58 875 734
DuPont, New Johnsonville, TN	51 215 700
Asarco Inc., East Helena, MT	42 728 498
Courtaulds Fibers Inc., Axis, AL	42 658 865
Monsanto Co., Alvin, TX	40 517 095
DuPont, Beaumont, TX	36 817 348
wszystkie wartości w milionach funtów	

W 1999 roku żadna spośród tych instalacji nie znalazła się na liście 10 instalacji emitujących najwięcej zanieczyszczeń. Spośród nich, wśród 100 najmniej ekologicznych zakładów 1999 roku umieszczono jedynie na pozycji 16 Magnesium Corp. of America, z Rowley w stanie Utah (poprzednio pozycja 3) z emisją wysokości 47 345 226 funtów, oraz na pozycji 60 Cytec Industries Inc. z Westwego (poprzednio na pozycji 2!) z emisją całkowitą wysokości 13 881 147 funtów.

Poniższa mapka ilustruje zmianę w ilości emisji, wywołaną wprowadzeniem TRI w Stanach Zjednoczonych, w latach 1988 – 1993

Rys. 6 Procentowa zmiana w ilości emisji w latach 1988-1993 w USA. Źródło: 1993 Toxics Release Inventory. Public Data Release. Executive Summary, EPA, Washington, 1995

b. szczegółowe korzyści dla władz państwowych

- Rejestry PRTR informują także o ilości emisji, uwzględniając osobno dane dotyczące powietrza, wody i gleby, jak i zmianę tych wartości w czasie. Dzięki nim możliwe staje się także ustalenie geograficznego rozkładu emisji i transferu odpadów, oraz wskazanie najbardziej zagrożonych obszarów.
- Prawidłowo wdrożony system PRTR pozwala na badanie zmian w emisji każdego z chemikaliów w czasie. Dzięki temu władze mogą

śledzić aktualne tendencje i podejmować działania zmierzające do ograniczenia uwolnień potencjalnie najbardziej niebezpiecznych substancji chemicznych.

- Kraje posiadające rejestry PRTR zbierające porównywalne dane mogą określać cele i zobowiązania w dziedzinie międzynarodowej polityki ochrony środowiska.

c. szczegółowe korzyści dla przemysłu

- Już sam proces raportowania na potrzeby systemu PRTR skłania do ograniczania emisji zanieczyszczeń; szczególnie małe i średnie przedsiębiorstwa, ale też i te duże przekonują się dzięki niemu, jak wiele cennych zasobów jest nieodwracalnie marnowanych w formie emisji do środowiska.

Wiceprezydent do spraw środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa amerykańskiej firmy Merck, jednej z większych w branży chemicznej, stwierdził, że: *“z całą pewnością, TRI okazał się być jednym z najbardziej efektywnych rozwiązań prawnych zmierzających do obniżenia emisji spośród wszystkich działań podjętych przez Agencję do spraw Ochrony Środowiska Stanów Zjednoczonych (EPA)”*.

Podobne stanowisko zajęło Stowarzyszenie Producentów Chemikaliów: *“uwazamy, że PRTR pobudza do działań zmierzających do ograniczania emisji”*.

Praktyka dowodzi, że w krajach, gdzie wprowadzono system PRTR, firmy, redukując koszty, podnosząc efektywność i unikając zarzutu o szkodliwość dla środowiska, zmniejszają się ilość produkowanych odpadów.

Dane zebrane w amerykańskim rejestrze TRI dowodzą, że w ciągu 10 lat od czasu jego wprowadzenia zakłady ograniczyły emisje toksycznych substancji o połowę, dzięki czemu ponad 600 000 ton takich chemikaliów nie trafiło do środowiska.

Co więcej, rejestry PRTR, uświadamiając przedsiębiorcom ilość emitowanych (i marnowanych) substancji, skłania do tworzenia dobrowolnych programów ograniczania zużycia i emisji chemikaliów.

Firma 3M wprowadziła program 3P (*Pollution Prevention Pays* – Zapobieganie Zanieczyszczeniom się Opłaca), ograniczając o połowę emisje i oszczędzając prawie 600 milionów \$. Ponad 2500 projektów w ramach tego programu wdrożono w fabrykach firmy 3M na całym świecie.

Na przykład:

- o 92% ograniczono zużycie rozpuszczalników w Holandii
 - o 95% ograniczono emisje do atmosfery w fabryce w Ribas, w Hiszpanii
 - o 75% ograniczono nie przepompowywane odpady w Gorei-non w Walii
-
- PRTR, umożliwiając porównanie danych z różnych instalacji, ułatwia też określenie technologii bardziej przyjaznych środowisku.

¹ Wg PRTR Implementation: Member Country progress, dokument OECD z lipca 2000 roku

² Fundamental Aspects of Pollutant Release and Transfer Registers, dokument przygotowany na potrzeby negocjacji nad protokołem PRTR

³ zob. Fundamental Aspects of Pollutant Release and Transfer Registers, dokument przygotowany na potrzeby negocjacji nad protokołem PRTR

⁴ zob. PRTR Implementation: Member Country Progress, OECD, July 2000, s. 8-9

⁵ zob. PRTR Implementation: Member Country Progress, OECD, July 2000, s. 9

⁶ zob. np. Toxics Release Inventory. Public Data Release, EPA.

Część 5

Rejestry zanieczyszczeń w Polsce

Rozdział 1

Sytuacja przed dniem 1 stycznia 2001 r.

1) Regulacja prawna

Przed dniem 1 stycznia 2001 r., kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko w Polsce istniały trzy rodzaje publicznie dostępnych rejestrów zawierających dane dotyczące stanu środowiska i działań związanych z jego ochroną.

Były to:

1. Rejestr danych o rodzajach i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza na podstawie decyzji o dopuszczalnej emisji.
2. Rejestr zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza.
3. Rejestr kar pieniężnych za naruszanie wymagań ochrony środowiska.

Funkcjonowanie wszystkich trzech rejestrów uregulowane było w ustawie z dnia 30 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (dalej: uoś) oraz w wydanych na jej podstawie aktach wykonawczych.

Instytucja dawnych publicznie dostępnych rejestrów została wprowadzona do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska w 1997 r. (zmiana ta weszła w życie dnia 1 stycznia 1998 r.). W tamtym czasie był to niewątpliwie ważny krok w kierunku rozwinięcia dostępu do informacji o stanie środowiska¹

Wspomniana wyżej ustawa o dostępie do informacji o środowisku (inkorporowana obecnie przez ustawę – Prawo ochrony środowiska, dalej: POŚ) wprowadzając jako ogólną zasadę jawność wszystkich informacji o środowisku i jego ochronie zlikwidowała jednocześnie trzy wymienione wyżej rejestry. Wprowadziła za to opisaną niżej [zob. rozdz. V.2] instytucję publicznie dostępnych wykazów danych o dokumentach dotyczących

środowiska i jego ochrony. W wykazie tym (uregulowanym obecnie w ustawie – Prawo ochrony środowiska) mają być umieszczane m.in.:

- dane o wnioskach o wydanie pozwoleń i same pozwolenia emisyjne (art. 19 ust. 2 pkt 13 POŚ) - w tym również oczywiście pozwolenia na emisje do powietrza – co pozwala na zdobycie informacji umieszczanych dawniej w rejestrze wymienionym wyżej w pkt 1,
- dane o wykazach (art. 19 ust. 2 pkt 18 POŚ) – co umożliwia zdobycie danych, które zawierał dawniej rejestr z pkt 2;
- dane o decyzjach dotyczących kar pieniężnych przewidzianych przez ustawę – Prawo ochrony środowiska (w tym m.in. za emisje do powietrza) oraz przez ustawę o ochronie przyrody (za zniszczenie terenów zieleni, za usuwanie drzew i krzewów bez zezwolenia) (art. 19 ust. 2 pkt 19 i 24c POŚ) – co odpowiada treści rejestru kar wymienionego wyżej w pkt 3.

Różnica między rejestrami z ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska a obecnym wykazem polega na tym, że o ile sięgając do któregoś z trzech dawnych rejestrów można było od razu zapoznać się z zawartymi w nich danymi, to w tej chwili – korzystając z wykazu – uzyskuje się jedynie wskazówkę w jaki sposób dotrzeć do żądanej informacji, tj. w jaki sposób sformułować wniosek o jej udostępnienie. Obecne wykazy mają więc postać “kart informacyjnych” o dokumentach, a nie czytelni lub bibliotek takich dokumentów – jak było to zresztą proponowane w przedstawionym przez resort środowiska projekcie ustawy o dostępie do informacji o środowisku (...) z dnia 30 września 1999 r.²

W związku z tym mówi się czasem o pewnym regresie i ograniczeniu w dostępności informacji w stosunku do dawnych rejestrów - po wyszukaniu w wykazie o jaką informację chodzi, należy sporządzić wniosek na piśmie i czekać na znalezienie odpowiedniego dokumentu w biurku odpowiedniego urzędnika [zob. szerzej rozdział V.2].

Pierwszy z wymienionych wyżej rejestrów zawierał dane o rodzajach i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza zawarte w decyzjach ustalających rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza. Zgodnie bowiem z art. 30 uoś “jednostka organizacyjna wprowadzająca do powietrza substancje zanieczyszczające jest obowiązana, z zastrzeżeniem ust. 4, posiadać decyzję ustalającą rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza”.

Wyjątek zawarty w ust. 4 dotyczył jednostek organizacyjnych wprowadzających do powietrza substancje zanieczyszczające powstałe w wyniku parowania paliw przy przeładunku oraz substancje zanieczyszczające powstające w procesach spalania:

1. w silnikach spalinowych,
2. w źródłach o łącznej wydajności cieplnej:
 - do 0,5 MWt opalanych węglem kamiennym lub olejem,
 - do 1 MWt opalanych koksem, drewnem, słomą lub gazem.

Zobowiązane do prowadzenia opisywanego rejestru były organy właściwe do wydawania decyzji o dopuszczalnej emisji (od 1 stycznia 1999 r. byli to zasadniczo starostowie, wojewodowie zaś w odniesieniu do obiektów zaliczonych do – używając obowiązującej wówczas nomenklatury - inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi; taki podział kompetencji został zresztą odwzorowany również w ustawie POŚ) - art. 30 ust. 9 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 30 ust. 10 na wniosek jednostki organizacyjnej, której dotyczyła decyzja, organ wyłączał z publicznie dostępnego rejestru dane dotyczące tej jednostki umieszczając jednocześnie odpowiednią wzmiankę w rejestrze. Wniosek o wyłączenie z udostępniania musiał być uzasadniony szczególnymi potrzebami ochrony tajemnicy handlowej.

Drugi rejestr (zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza) związany był z systemem opłat za wprowadzanie substancji zanieczyszczających do powietrza; funkcjonował on na podstawie art. 86b uoś oraz wydanego na mocy art. 86e rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1998 r. w sprawie ewidencji i rejestru wykazów zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza (Dz. U. Nr 102, poz. 647 ze zm.).

Art. 86 uoś stanowił mianowicie, że *“jednostki organizacyjne ponoszą opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian”*; opłaty te były uiszczane m.in. za wprowadzanie substancji zanieczyszczających do powietrza. Obowiązek ich uiszczania był niezależny od tego, czy ustawa nakładała w danym przypadku obowiązek posiadania decyzji (uregulowanej w art. 30 uoś) ustalającej rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających powietrze dopuszczonych do wprowadzania do powietrza (art. 86 ust. 4). Opłaty te były ustalane we własnym zakresie przez zobowiązane podmioty i wnoszone przez nie bez wezwania na rachunek urzędu marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce korzystania

ze środowiska. Jednocześnie podmioty te miały obowiązek prowadzenia aktualizowanej co kwartał ewidencji zawierającej wykaz rodzajów i ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza oraz dane, na których podstawie określono te ilości. Musiały też przedstawiać marszałkowi województwa, w terminie do końca miesiąca następującego po upływie każdego kwartału, informację zawierającą ten wykaz oraz dane dotyczące zanieczyszczeń objętych opłatami, wprowadzonych w poprzednim kwartale do powietrza [na temat obecnych regulacji dotyczących opłat i związanych z tym obowiązków raportowania – zob. rozdział V.2].

Marszałek województwa miał obowiązek przechowywania tak uzyskanych wykazów w publicznie dostępnym rejestrze. Również w tym wypadku – podobnie jak miało to miejsce przy decyzjach z art. 30 uoś określających dopuszczalną wielkość emisji - na wniosek jednostki organizacyjnej, uzasadniony szczególnymi potrzebami ochrony tajemnicy handlowej, organ wyłączał dotyczące jej dane z publicznie dostępnego rejestru, umieszczając o tym w nim informację.

Zasady funkcjonowania rejestru danych o zanieczyszczeniach precyzowało wspomniane wyżej rozporządzenie Rady Ministrów wydane na podstawie art. 86e ust. 1 pkt 3 uoś (*“Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia: (...) szczegółowe zasady prowadzenia ewidencji, o której mowa w art. 86b ust. 4, oraz rejestru, o którym mowa w art. 86b ust. 6”*)

Rozporządzenie to zostało wydane dnia 5 sierpnia 1998 r., a więc przed wprowadzeniem w Polsce trzech stopni administracji samorządowej (w tym województwa samorządowego), a co za tym idzie przed ustanowieniem funkcji marszałka województwa – opłaty za emisje do powietrza wpłacane były wówczas na rachunek wojewody. W związku z tym rozporządzenie mówi o prowadzeniu rejestru przez wojewodę, nie zaś przez marszałka. Po dokonanej dnia 1 stycznia 1999 r. zmianie kompetencji przepisy rozporządzenia należało stosować odpowiednio do marszałka.

Powoływane rozporządzenie stanowiło, że:

“§ 5. 1. Wojewoda właściwy ze względu na miejsce korzystania ze środowiska przez jednostkę przechowuje w rejestrze wykazy i dane, o których mowa w § 2 ust. 1 pkt 3 [chodzi o wykaz rodzajów i ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza] i w ust. 2 [paragrafu 5].

2. W przypadku wyłączenia, uzasadnionego przez jednostkę szczególnymi potrzebami ochrony tajemnicy handlowej, danych, na podstawie których określono rodzaje i ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza,

adnotację o tym zamieszcza się w rejestrze.

3. Rejestr przechowuje się zgodnie z przepisami dotyczącymi klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji do celów archiwalnych.

§ 6. Rejestr jest dostępny do wglądu w siedzibie wojewody, w warunkach zapewniających bezpieczeństwo rejestru.”

Trzeci z funkcjonujących na podstawie uoś rejestrów to rejestr kar.

Według art. 110 uoś wojewódzki inspektor ochrony środowiska wymierzał i pobierał karę pieniężną od jednostek organizacyjnych, które naruszały wymagania ochrony środowiska, a mianowicie:

- przekraczały określoną decyzją właściwego organu emisję substancji dopuszczalnych do wprowadzenia do powietrza - co do rodzaju lub ilości,
- przekraczały dopuszczalny, określony decyzją właściwego organu, poziom emitowanego hałasu

Natomiast za naruszanie przez jednostki organizacyjne lub osoby fizyczne wymagań ochrony środowiska, polegające na:

- zniszczeniu terenów zieleni lub drzew i krzewów, powodowanym niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności,
- usuwaniu drzew i krzewów bez wymaganego zezwolenia
- karę pieniężną wymierzał wójt, burmistrz albo prezydent miasta.

Kary wymierzane były w drodze decyzji. Jednocześnie ustawa przewidywała możliwość odroczenia terminu płatności lub rozłożenia kary na raty – również w drodze decyzji.

I te właśnie decyzje dotyczące kar musiały być przechowywane przez wydające je organy w publicznie dostępnym rejestrze (art. 110 ust. 1c uoś).

Art. 110 ust. 2 uoś upoważnił Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia m.in. szczegółowych zasad prowadzenia tego rejestru.

Na mocy tego upoważnienia ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1998 r. w sprawie kar pieniężnych za naruszanie wymagań ochrony środowiska oraz rejestru decyzji dotyczących tych kar (Dz. U. Nr 162, poz. 1138).

Paragraf 13 i następne tego rozporządzenia stanowiły, że:

“§ 13. 1. Organ właściwy do nakładania kar pieniężnych, zwany dalej

“organem właściwym do prowadzenia rejestru”, przechowuje w rejestrze decyzje o wymiarze kar pieniężnych, o odroczeniu terminu płatności kar pieniężnych lub rozłożeniu kar pieniężnych na raty.

2. Rejestr jest prowadzony przez organ właściwy do prowadzenia rejestru w formie uporządkowanego zbioru decyzji i uporządkowanego wykazu jednostek organizacyjnych i osób fizycznych, których dotyczą decyzje.

3. Wpisu decyzji, o których mowa w ust. 1, do rejestru dokonuje się z urzędu, gdy decyzja stanie się ostateczna.

4. Rejestr przechowuje i przekazuje się zgodnie z przepisami dotyczącymi klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji do celów archiwalnych.

5. Rejestr jest powszechnie dostępny do wglądu w siedzibie organu właściwego do prowadzenia rejestru, w warunkach zapewniających jego bezpieczeństwo.

6. Rejestr udostępnia się do wglądu w godzinach pracy organu właściwego do prowadzenia rejestru, w obecności upoważnionego pracownika.

§ 14. 1. Dla każdej jednostki organizacyjnej i osoby fizycznej jest prowadzona osobna karta opatrzona numerem im odpowiadającym, do której wpisuje się:

- 1) numer kolejny wpisu,*
- 2) datę wydania decyzji,*
- 3) numer lub znak decyzji,*
- 4) przedmiot decyzji, z uwzględnieniem terminu uiszczenia opłat za naruszanie wymagań ochrony środowiska,*
- 5) uwagi.*

2. Zbiór decyzji opatrzonych numerami wpisu stanowi załącznik do rejestru.

§ 15. 1. Wpis w rejestrze powinien być czytelny.

2. Poprawek we wpisie można dokonywać wyłącznie w taki sposób, aby wyrazy poprawione były czytelne.

3. Po dokonanych poprawkach osoba dokonująca wpisu do księgi rejestrowej sporządza w rubryce “uwagi” adnotacje o treści poprawki i jej podstawie, ze szczególnym wskazaniem miejsca i daty dokonanej poprawki, oraz sygnuje podpisem”.

Wszystkie trzy rejestry były publicznie dostępne, co oznacza, że każdy, bez potrzeby wykazywania jakiegokolwiek interesu prawnego, mógł przyjść do siedziby organu i zażądać wglądu do rejestru. W tym sensie – jak wskazano

wyżej – były one niejako “o krok do przodu” w stosunku do obecnie istniejących wykazów danych o dokumentach – informacja była dostępna bezpośrednio, urzędnik nie musiał jej wyszukiwać, a osoba zainteresowana uzyskaniem - sporządzać wniosku.

Trzeba jednak zauważyć, że rejestry dotyczyły tylko informacji o stanie i ochronie powietrza, w pewnym zaś stopniu odnosiły się do hałasu, drzew, krzewów i zieleni (rejestr kar). Nie było natomiast żadnych tego typu przepisów ani w prawie wodnym, ani w ustawie o odpadach³.

Oznacza to po pierwsze, że zakres informacji o środowisku możliwych do uzyskania za pomocą rejestrów był znacznie węższy niż pod rządami obecnej ustawy – prawo ochrony środowiska (i poprzedniej – z 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowiska (...)), a po drugie – co o wiele ważniejsze dla celów niniejszego opracowania – że nie mogły one претендовать do rejestrów o cechach właściwych dla rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (PRTR).

W zasadzie bowiem tylko jeden z nich dotyczył uwalniania zanieczyszczeń (rejestr uregulowany w art. 86 b uoś) i to zanieczyszczeń wprowadzanych do jednego tylko medium środowiska (powietrza). Prowadzenie zarówno tego rejestru (przez organy administracji) jak i prowadzenie ewidencji, na podstawie których rejestr powstawał (przez podmioty wprowadzające zanieczyszczenia) związane było z obowiązkiem uiszczania opłat za korzystanie ze środowiska. W związku z tym i w ewidencji i w rejestrze umieszczane były tylko te zanieczyszczenia (substancje), za które przewidziana była opłata. Wymienione one były w załączniku nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za wprowadzanie substancji zanieczyszczających do powietrza oraz za usuwanie drzew lub krzewów (Dz. U. Nr 162, poz. 1117 ze zm.). Taki sposób wyboru rodzajów substancji (zanieczyszczeń), które mają znaleźć się w rejestrze oznacza, że nie opiera się on na kryterium szkodliwości zanieczyszczeń, a ma jedynie na celu pobieranie opłat za wprowadzanie pewnych - najczęściej emitowanych substancji, które wcale nie muszą przy tym być szkodliwe (choć przeważnie są, zwłaszcza w dużych ilościach; niekoniecznie jednak w stopniu zagrażającym zdrowiu ludzi czy środowisku).

Sposób dobierania substancji umieszczanych w “opłatowym” rejestrze oparty jest więc na nieco innej filozofii niż wymagałoby tego wprowadzanie PRTR. Z jednej strony bowiem ujęte w nim będą substancje niekoniecznie szkodliwe, ale emitowane w dużych ilościach i w związku z tym obłożone opłatą (stając się w ten sposób źródłem dochodów dla odpowiednich

funduszy czy organów), a drugiej strony - rejestr taki może nie objąć substancji nawet bardzo szkodliwych, ale z różnych względów nie nadających się do objęcia obowiązkiem opłatowym.

Tak więc istnienie takiego rejestru nie tylko nie daje żadnych informacji o transferze (przemieszczaniu się) zanieczyszczeń w środowisku, ale nawet nie zapewnia wiarygodnych danych o uwalnianiu z danego zakładu do powietrza zanieczyszczeń szkodliwych dla zdrowia ludzi i środowiska - gdyż, jak wspomniano wyżej, kwalifikując daną substancję do umieszczania w rejestrze organ (minister wydający rozporządzenie) nie kierował się stopniem jej szkodliwości, a "przydatnością" dla celów opłatowych.

Odnosząc opisywany rejestr do kluczowych elementów charakterystycznych dla instytucji PRTR [zob. część III] trzeba stwierdzić, że brakowało mu przede wszystkim cechy "multimedialności" - dawał pewne informacje jedynie o zanieczyszczeniach wprowadzanych do powietrza nie pozwalając prześledzić ich przemieszczania się do innych mediów środowiska. Nie był też skorelowany z analogicznymi rejestrami uregulowanymi w innych przepisach (informującymi o zanieczyszczeniach wprowadzanych do wody czy ziemi albo o wytwarzanych odpadach). Istniały co prawda wówczas również obowiązki uiszczania przez zanieczyszczające podmioty opłat za wprowadzanie zanieczyszczeń do wody oraz za składowanie wytworzonych odpadów oraz prowadzenia związanych z tym ewidencji ale w żaden sposób nie były one spójne i porównywalne z rejestrem zanieczyszczeń. Spowodowane to było tym, że:

- Kryteria rozstrzygające za co pobiera się opłaty były tu odmienne niż w przypadku zanieczyszczeń powietrza: w przypadku odpadów pobierano je za rodzaje odpadów nie uwzględniając zawartości w nich szkodliwych substancji (lub uwzględniając ją tylko pomocniczo), a w przypadku wody - opłaty pobierano za zanieczyszczenia określone wskaźnikami takimi jak pięciodniowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT5), chemiczne zapotrzebowanie tlenu oznaczone metodą dwuchromianową (ChZT), zawiesina ogólna, suma jonów chlorków i siarczanów, suma metali ciężkich (ołów, rtęć, miedź, kadm, cynk, arsen, chrom, nikiel, wanad, srebro), fenole lotne (§ 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych - Dz. U. Nr 133, poz. 637 ze zmianami) - a więc również nie było to kryterium oparte na wyspecyfikowaniu substancji. Powodowało to,

że o innych rodzajach zanieczyszczeń wiadomo było w odniesieniu do powietrza, o innych - w odniesieniu do wód, a o jeszcze innych - w odniesieniu do odpadów, przy czym dwie ostatnie klasyfikacje nie były oparte na substancjach.

- Drugim powodem wspomnianego wyżej braku spójności rejestru zanieczyszczeń do powietrza z innymi “opłatowymi” ewidencjami był fakt, iż tylko o tym jednym rodzaju zanieczyszczeń można było dowiedzieć się z publicznie dostępnego rejestru. Pozostałe - nawet gdyby były oparte na takich samych kryteriach (wyspecyfikowanych jednakowych substancji) - to i tak pozostawały tylko do wiadomości organu właściwego do pobierania opłat.

Ewidencje związane z opłatami istnieją również w obecnym stanie prawnym (na podstawie ustawy POŚ) - uwagi na temat ich porównania z PRTR - zob. cz. V rozdz. 2.

Wracając do porównywania publicznie dostępnego rejestru zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza do instytucji PRTR trzeba jeszcze zauważyć, iż dawny rejestr nie spełniał w dostatecznym stopniu wymogu prawidłowego określenia umieszczanych w nim substancji [por. cz. III] - jak opisywano wyżej: substancje te nie były wybierane w oparciu o kryterium szkodliwości (a to właśnie szkodliwość substancji decyduje, że informacja o niej powinna być dostępna dzięki PRTR - wynika to z samej istoty i celu tworzenia PRTR).

Ponadto - prawidłowe funkcjonowanie PRTR wymaga, aby zakłady powołujące się na tajemnicę handlową mogły zastrzec (wyłączyć z udostępniania) przekazywane na potrzeby PRTR dane tylko w ściśle określonych wypadkach i tylko w ograniczonym zakresie (możliwość skorzystania z tych wyjątków powinna być precyzyjnie określona w przepisach) [por. cz. III].

Tymczasem w przypadku opisywanego rejestru przepisy mówiły jedynie bardzo ogólnie, iż wyłączenie danych z rejestru następowało “na wniosek jednostki organizacyjnej, uzasadniony szczególnymi potrzebami ochrony tajemnicy handlowej” - bez ściślejszego określenia czym są owe “szczególne potrzeby”. Organ dysponował tu zatem dużym uznaniem i istniało niebezpieczeństwo, że będzie ten przepis interpretował rozszerzająco; ponadto skoro już ocenił, że zachodzą szczególne potrzeby ochrony tajemnicy handlowej, to miał obowiązek wyłączyć dane z udostępniania (przepis stanowił, iż “organ wyłącza” dane, nie zaś, że “może wyłączyć”).

Jeżeli natomiast chodzi o dwa pozostałe opisane wyżej publicznie dostępne rejestry funkcjonujące na podstawie ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (rejestr danych o rodzajach i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza na podstawie decyzji o dopuszczalnej emisji oraz rejestr kar pieniężnych za naruszanie wymagań ochrony środowiska), to jasne jest, że nie dawały one informacji o zanieczyszczeniach wprowadzanych do środowiska.

Pierwszy rejestr informował jedynie na jakie zanieczyszczenia zakładowi udzielono pozwolenia. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że decyzja o dopuszczalnej emisji nie była pełnym źródłem informacji o faktycznie emitowanych przez zakład zanieczyszczeniach. Po pierwsze nie było gwarancji, że zostaną w niej wymienione w niej wszystkie istotne z punktu widzenia szkodliwości dla zdrowia i środowiska substancje. Po drugie - zapoznanie się z decyzją o dopuszczalnej emisji dawało jedynie pewne pojęcie jakich zanieczyszczeń można się po danym zakładzie spodziewać, podczas gdy mogło się przecież zdarzyć, iż zakład ten nie przestrzegał warunków decyzji i emitował większą ilość zanieczyszczeń, jak również - że nie w pełni wykorzystywał przyznany mu limit, bo np. musiał ograniczyć produkcję albo też zainstalowano w nim jakieś urządzenia ochronne.

Rejestr kar dawał informację jeszcze bardziej okrojoną niż rejestr decyzji o dopuszczalnej emisji. Można się było z niego jedynie dowiedzieć, jaki zakład przekroczył warunki wydanej dla niego decyzji i w dodatku tylko wtedy gdy zostało to wykryte i zakład został ukarany.

2) Praktyka funkcjonowania rejestrów i obiegu informacji o zanieczyszczeniach

Zakłady w Polsce są od wielu lat objęte obowiązkiem raportowania na potrzeby zbierania opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska. Obowiązkiem raportowania od dawna objęte było w sumie kilkaset substancji, lecz w przypadku każdego z mediów (powietrze, woda, odpady) określone są one odrębnie i przy użyciu odmiennej metodologii. Brak też wspólnych reguł dotyczących gromadzenia i udostępniania zbieranych danych. Jedynie w przypadku powietrza wprowadzono publicznie dostępne rejestry zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza.

Pomimo iż obowiązki raportowania związane były głównie z systemem opłat, brak było logicznej struktury organizacyjnej w tym zakresie –

kto inny zbiera dane i związane z tym opłaty (marszałek województwa), kto inny korzysta z tych środków (fundusze), kto inny wreszcie wydaje decyzje o korzystaniu ze środowiska (wojewoda i starosta) i kontroluje ich realizację (inspektorzy).

Efektom jest fakt dużego skomplikowania obiegu informacji i rozłożenia kompetencji do ich zbierania i udostępniania co pokazuje zał. 2.

Mimo opisanych wyżej niedoskonałości publicznie dostępnych rejestrów funkcjonujących na podstawie ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska i mimo tego, że nie posiadały one cech PRTR warto jednak przyrzeć się w jaki sposób funkcjonowały one w praktyce.

Niewątpliwie stanowiły bowiem jakieś źródło informacji o stanie środowiska. Było to źródło jawne, publicznie dostępne dla wszystkich zainteresowanych (żądający informacji nie musieli wykazywać żadnego interesu - prawnego ani faktycznego) - tak samo jak "prawdziwe" PRTR (publiczna dostępność jest jedną z podstawowych i koniecznych cech tej instytucji - zob. cz. III).

Udostępnianie rejestrów wiązało się z określonymi obowiązkami organów administracji - doświadczenia w tym zakresie mogą więc dawać obraz funkcjonowania przyszłych PRTR i związanej z tym "kultury administracyjnej".

Jako przykład może tu posłużyć eksperyment przeprowadzony przez działającą we Wrocławiu Dolnośląską Fundację Ekorozwoju (DFE).

W ramach realizowanego przez tę fundację (wspólnie z innymi organizacjami) programu "Lokalne wdrażanie przepisów Unii Europejskiej" DFE postanowiła przeprowadzić monitoring wdrażania dyrektywy 313/90/EWG o swobodnym dostępie do informacji o środowisku.

Przy realizacji tego zadania oparto się na badaniu funkcjonowania ówczesnych polskich rozwiązań prawnych tj. właśnie publicznie dostępnych rejestrów utworzonych na podstawie ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Osoby realizujące projekt zaczęły od sprawdzenia zakresu obowiązków związanych z prowadzeniem i udostępnianiem rejestrów ciążyących na poszczególnych organach administracji [por. wyżej rozdz. V.1].

Uzyskały one w ten sposób następujące dane:

- 1. Rejestr o dopuszczalnej emisji do powietrza** - prowadzony był przez: Wydział Ochrony Środowiska (dział d/s powietrza), Urząd Wojewódzki Wydział Ochrony Środowiska, Starostwo Wrocławskie.

- 2. Rejestr o zanieczyszczeniach wprowadzanych do powietrza** - prowadzony był przez:
Wydział Ochrony Środowiska, Urząd Marszałkowski
- 3. Rejestr kar** - prowadzony był przez:
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Wrocławia.

Następnie w ramach realizacji projektu odbyło się spotkanie z Dyrektorem Wydziału Ochrony Środowiska Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego oraz Dyrektorem Biura Rozwoju Wrocławia, którym przedstawiono projekt i nawiązano współpracę.

W ramach sprawdzenia dostępności rejestrów DFE wydelegowała osobę, które w jej imieniu zwracały się do urzędów o udostępnienie zawartych w nich danych.

W wyniku przeprowadzonych badań dokonano następujących ustaleń:

Rejestr o dopuszczalnej emisji do powietrza

Wydział Ochrony Środowiska, Urząd Wojewódzki (dział d/s powietrza) - dokumenty dostępne były w formie segregatora z tekstem, udostępniane w godzinach pracy Urzędu, od 8.00-16.00. Teoretycznie pozwalano na kopiowanie dokumentów, pojawiły się tu jednak problemy typowo techniczne i organizacyjne z dostępem do koparki w urzędzie ksero - np. brak papieru.

Wydział Ochrony Środowiska, Starostwo Wrocławskie - dokumenty były dostępne do wglądu w formie tekstu i w wersji elektronicznej jednak wyłącznie na miejscu, w godzinach 7.40-15.45.

Aby uzyskać pozwolenie na ich kserowanie konieczne jest pismo-podanie (z uzasadnieniem) o udostępnienie tych informacji. Urzędnicy tłumaczyli to faktem, iż dokumenty te zawierają dane osobowe poszczególnych jednostek organizacyjnych.

Udzielano tylko ogólnych informacji o uciążliwości dla środowiska (w tym wypadku hałas, zapylenie). Dostęp do szczegółowych danych był utrudniony, ze względu na - jak twierdzili urzędnicy - ich tajność [prawdopodobnie chodziło tu o wyjątki wynikające z ochrony tajemnicy handlowej - możliwe do wprowadzenia na wniosek zainteresowanego zakładu na podstawie art. 30 ust. 10 uoś - zob. wyżej rozdz. V.1].

Rejestr o zanieczyszczeniach wprowadzanych do powietrza

Wydział Ochrony Środowiska, Urząd Marszałkowski - informacje znajdowały się w czterech oddziałach Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego (Jelenia Góra, Wałbrzych, Wrocław i Legnica), w związku z czym przegląd wszystkich informacji wymagałby wyjazdu do poszczególnych oddziałów.

Jeżeli informacje te miałyby dotyczyć konkretnego zakładu - po wcześniejszej rozmowie Wydział Ochrony Środowiska mógł przygotować takie dane. W momencie prowadzenia przez DFE badań rejestry zawierały informacje dotyczące około 3 do 5 tysięcy jednostek organizacyjnych. Istniała możliwość kserowania dokumentów.

Rejestr kar

W Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska we Wrocławiu dostępny był (w formie książkowej) raport za lata 1998-99, możliwe było otrzymanie bezpłatnego egzemplarza.

Prowadzony był także rejestr kar dotyczący wszystkich komponentów środowiska, jednak przy pierwszym kontakcie odmówiono osobom prowadzącym badania dostępu do niego (nawet w zakresie kar za zanieczyszczenia powietrza i emisję hałasu). Tłumaczono przy tym, że każdorazowo na wgląd do rejestru wymagana jest zgoda wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. W związku z tym Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju wystosowała w tej sprawie pismo z prośbą o udostępnienie rejestru decyzji o wymierzeniu kar za zanieczyszczenie powietrza i powodowanie hałasu oraz o odroczeniu terminu płatności lub rozłożeniu na raty tych kar za rok 1998 (powołując się przy tym na odpowiednie przepisy ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz rozporządzenia Rady Ministrów. W odpowiedzi na to pismo WIOŚ odpisał, że rejestr kar prowadzony jest od dnia 1 stycznia 1999 r. i jest udostępniony jest do wglądu w godzinach pracy urzędu. Następnie osoba z Fundacji na miejscu sprawdziła dostępność owego rejestru - tym razem z powodzeniem.

Wydział Ochrony Środowiska, Urząd Miasta Wrocławia - prowadzony przez niego rejestr kar za usuwanie i niszczenie drzew, krzewów i zieleni był udostępniany bez żadnych przeszkód. Nie było też problemów z powielaniem danych. Dodatkowo Urząd udzielał informacji na temat sposobu naliczania kar, obowiązujących w tym zakresie przepisów itp. Dokumenty były dostępne w formie segregatora z tekstem.

W przypadku wszystkich trzech rejestrów w urzędach proszono o wcześniejsze powiadomienie o przyjściu i umówienie się na konkretny dzień. Zwykle tylko jedna osoba w każdym z urzędów była odpowiedzialna za udostępnianie rejestrów.

Przedstawiciele DFE wyciągnęli z tego wniosek, iż udostępnianie rejestrów “jest raczej uciążliwe zarówno dla urzędników jak i dla samych zainteresowanych”.

W podsumowaniu projektu stwierdzono, że mimo istnienia przepisów zobowiązujących organy administracji do udostępniania informacji zawartych w publicznie dostępnych rejestrach (ograniczonych *de facto* do informacji o ochronie powietrza) dostęp do nich, z różnych powodów i w różnym stopniu, był dla społeczeństwa utrudniony.

Z reguły na udostępnienie musiał zezwolić dyrektor danego urzędu (wydziału).

Prowadzący projekt stwierdzili też, że urzędnikom, którzy mają udostępniać rejestry brak jest podstawowych informacji na temat konieczności i sposobów ich udostępniania w związku z czym potrzebne byłyby szkolenia dla tych osób lub co najmniej akcja informacyjna (ulotki, prasa) przeprowadzona w odpowiednich urzędach.

Z drugiej strony, jak pokazuje praktyka, po opartej na przepisach prawnych interwencji informacje były udzielane. W związku z tym środowisko organizacji pozarządowych, dziennikarze oraz osoby prywatne także powinny zostać przeszkolone (poinformowane), aby mogły korzystać z przysługujących im uprawnień (w trakcie projektu o tychże możliwościach została poinformowana Gazeta Wyborcza, która w ten sposób z powodzeniem otrzymała potrzebne dane)⁵.

Z opisanych wyżej doświadczeń w udostępnianiu rejestrów wynika, że urzędy nie zawsze przygotowane są do publicznego udostępniania informacji - chodzi tu przy tym nie tylko o trudności techniczne, ale również o niedostateczną świadomość urzędników (wciąż jeszcze pokutuje przekonanie o tajności posiadanych przez administrację dokumentów i niechęć do udostępniania ich na zewnątrz). Nastawienie to powinno być jednak stopniowo przełamywane - zwłaszcza po wejściu w życie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a w odniesieniu do informacji o środowisku - od czasu kiedy zaczęły obowiązywać przepisy ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

W odniesieniu do rejestrów określanych jako PRTR potrzebne byłoby jeszcze wskazanie sposobu w jaki mają być one udostępniane i stworzenia ku temu odpowiednich warunków. Chodzi mianowicie nie tylko o stwierdzenie, że są one publicznie dostępne, ale również o wskazanie że mają być udostępniane np. w formie elektronicznej z użyciem konkretnych narzędzi software'owych (programów) - i oczywiście zaopatrzenie urzędów w odpowiednie programy.

Rozdział 2

Nowe regulacje prawne w Polsce

1. Uwagi wprowadzające

W aktualnym prawodawstwie polskim znaleźć można dość sporo przepisów dotyczących prowadzenia różnego rodzaju ewidencji i rejestrów mających na celu bądź to zbieranie informacji o środowisku i ułatwianie do nich dostępu (np. publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach dotyczących środowiska oraz elektroniczne bazy danych o stanie środowiska uregulowane w ustawie - Prawo ochrony środowiska), bądź też informacji o określonych substancjach lub produktach (np. rejestry z ustawy o substancjach i preparatach chemicznych oraz z ustawy o kosmetykach) albo też o zagrożeniach stwarzanych przez te substancje i produkty (np. krajowy system monitorowania wypadków konsumenckich utworzony na podstawie ustawy o ogólnym bezpieczeństwie produktów).

Przepisy te nakładają określone obowiązki zarówno na organy administracji, jak też na inne podmioty - np. na producentów, importerów, podmioty korzystające ze środowiska itp. Ogólnie można powiedzieć, że organy zobowiązane są do prowadzenia w określony sposób przewidzianych w tych przepisach rejestrów, a pozostałe wymienione wyżej podmioty - do działań polegających np. na prowadzeniu pomiarów emisji, prowadzeniu ewidencji, składaniu organom administracji różnego rodzaju informacji lub raportów.

Poniżej omówione zostaną rejestry występujące w poszczególnych ustawach (oraz obowiązki związane z ich prowadzeniem). Prezentacja taka pozwoli na rozstrzygnięcie czy któryś z nich posiada cechy właściwe dla PRTR [zob. cz. III] i w związku z tym mógłby spełniać jego rolę (już obecnie albo po pewnych modyfikacjach), czy też może z samej istoty i sposobu tworzenia istniejących rejestrów wynika, iż zostały one oparte na innej niż PRTR koncepcji.

Rozstrzygnięcie tego problemu jest bardzo istotne z punktu widzenia realizacji II Polityki ekologicznej państwa, która za konieczne uważa stworzenie rejestru o cechach właściwych dla PRTR.

II Polityka ekologiczna stanowi mianowicie:

“129. Niezbędne jest podjęcie prac zmierzających do opracowania koncepcji i zbudowania podstaw prawnych dla publicznie dostępnego, w formie elektronicznej bazy danych, rejestru zanieczyszczeń (wg zaleceń OECD),

opartego na regularnym sporządzaniu raportów przez przedsiębiorstwa.”

“162.Podjęte zostaną kroki by wszystkie publiczne rejestry z dziedziny ochrony środowiska były prowadzone w formie elektronicznej bazy danych i udostępniane również w drodze elektronicznej.”

*“167.Do pilnych zadań w sferze kontroli i monitoringu należą:
(...)*

- doskonalenie systemu sprawozdawczości publicznej, z uwzględnieniem potrzeby integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, potrzeb wynikających z nowej struktury administracyjnej kraju oraz potrzeb wynikających z zaleceń OECD, wymogów Unii Europejskiej oraz zobowiązań wobec konwencji międzynarodowych.” [Na temat wytycznych OECD w sprawie PRTR - zob. rozdz. III.1.]*

“168.Poprawa jakości danych o środowisku jest niezbędna ze względu na istnienie zależności między podjęciem właściwej decyzji i posiadaniem dobrej informacji. Priorytetowe działania w tej sferze, które należy zrealizować w horyzoncie krótkookresowym (2000-2002 r.), jeszcze przed uzyskaniem członkostwa w Unii Europejskiej, są następujące:

- wypełnienie istniejących luk w podstawowych danych o środowisku i poprawieniu ich zgodności, porównywalności i przejrzystości; dotyczy to przede wszystkim trafiających do środowiska substancji niebezpiecznych, takich jak metale ciężkie i trwałe zanieczyszczenia organiczne oraz użytkowanych produktów zawierających substancje niebezpieczne,*
- standaryzacji naukowych i technicznych metod zbierania, obróbki i interpretowania danych otrzymywanych na różnych szczeblach administracji publicznej i gospodarczej oraz w różnych regionach kraju.”*

Dane o środowisku i jego ochronie są również zbierane, gromadzone i opracowywane w ramach statystyki publicznej. Przedsiębiorcy są mianowicie zobowiązani do przekazywania urzędom statystycznym m.in. informacji o ilościach i rodzajach wprowadzanych do środowiska zanieczyszczeń. Przekazane w ten sposób dane podlegają jednak ochronie na podstawie ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej - są to mianowicie dane jednostkowe, które nie mogą być nikomu udostępniane - służą jedynie do opracowań, zestawień i analiz, czyli sporządzania wyników informacji statystycznych (art. 10 i 14 ustawy o statystyce publicznej).

Obowiązki raportowania o zanieczyszczeniach związane z prowadzeniem statystyki publicznej i zbiory danych prowadzone w tym zakresie przez urzędy statystyczne nie mogą więc w żadnym wypadku pełnić roli przewidzianej dla PRTR, czyli publicznie dostępnego rejestru uwalniania i transferu zanieczyszczeń.

2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska

2.1. Publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach dotyczących środowiska i jego ochrony

Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wprowadziła instytucję “publicznie dostępnych wykazów” informacji (a ustawa POŚ, przejmując przepisy o dostępie do informacji z ustawy z 9 listopada przejęła również i to rozwiązanie), co uznawano za pewien regres w stosunku do stanu istniejącego przed wejściem w życie ustawy z 9 listopada (kiedy istniały publicznie dostępne rejestry decyzji o dopuszczalnej emisji, rejestry zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza oraz rejestry kar pieniężnych obejmujące decyzje w sprawie kar za nieprzestrzeganie wymagań środowiska - zob. też rozdz. VI niniejszego opracowania) oraz przedstawionego przez resort środowiska projektu tej ustawy z 30 września 1999 r. O ile w projekcie z września chodziło o tworzenie “publicznie dostępnych rejestrów”, a więc swoistych czytelni lub bibliotek (jako wypróbowanego w wielu krajach sposobu na ułatwienie dostępu do pewnych informacji), to ustawa w ślad za projektem rządowym przewidziała jedynie istnienie “wykazów” danych o tych dokumentach. Podstawowym zarzutem pod adresem rozwiązania przyjętego w projekcie rządowym przesłanym do Sejmu było związane z tym ograniczenie dostępności informacji – po wyszukaniu w wykazie o jaką informację chodzi, należy sporządzić wniosek na piśmie i czekać na znalezienie odpowiedniego dokumentu w biurku odpowiedniego urzędnika. Biorąc pod uwagę rolę wykazów dla udziału społeczeństwa w procesie decyzyjnym oraz terminy na udostępnienie informacji i terminy na zgłoszenie uwag i wniosków w postępowaniu, zastąpienie rejestrów wykazami mogło w efekcie wykluczyć realność udział społeczeństwa w postępowaniu. Problem ten w dużej mierze rozwiązano w ustawie poprzez dodanie przepisu (obecnie jest to art. 21 ust. 3) wymagającego, aby dokumenty umieszczone w wykazie udostępniać w dniu złożenia wniosku.

Organy administracji publicznej prowadzą publicznie dostępne wykazy

danych o dokumentach wymienionych w art. 19 ust. 2. Wykaz taki, według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie określenia wzoru publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku, które weszło w życie dnia 7 marca 2001 r. składać się powinien z:

- kart informacyjnych zawierających niezbędne dane umożliwiające sprawne wyszukiwanie i udostępnianie dokumentów,
- spisu kart informacyjnych.

Wykaz może być prowadzony także w formie komputerowej bazy danych.

Rozporządzenie to, wydane na podstawie ustawy z 9 listopada 2000 r., w żaden sposób nie jest sprzeczne z komentowaną ustawą. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy wprowadzającej zachowuje wobec tego moc obowiązującą, nie dłużej jednak niż do dnia 30 czerwca 2003 r.

Organy są zobowiązane na mocy art. 19 ust. 6 do prowadzenia publicznie dostępnych wykazów o dokumentach wymienionych w ust. 2 tego artykułu. Fakt, iż organy nie dopełniły ustawowego obowiązku i nie umieściły danych o dokumencie w wykazie, nie zwalnia ich z obowiązku udostępnienia danego dokumentu w trybie przewidzianym w ustawie dla takich dokumentów tzn.:

- w dniu złożenia wniosku (art. 21 ust. 3),
- bez żadnej opłaty (art. 24 ust. 1), jeśli żądanie dotyczy tylko przeglądania dokumentu na miejscu (tzn. w siedzibie organu).

Dodać należy, iż szczególnie tryb udostępniania dotyczy wszystkich dokumentów ujętych w publicznie dostępnym wykazie, a więc nie tylko dokumentów wyszczególnionych w ust. 2, które muszą być w nim ujęte obowiązkowo, ale też i innych dokumentów, spełniających warunki określone w ust. 3, o których dane, zgodnie z art. 19 ust. 6, można umieszczać w wykazie.

W kontekście rozważań o PRTR należy rozważyć czy publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach mogą być źródłem informacji, których PRTR powinien dotyczyć. Są one przecież publicznie dostępne; uznaje się je też za formę pośrednią pomiędzy “aktywnym” a “biernym” udostępnianiem informacji. Gdyby zatem okazało się, że uzyskiwane za ich pomocą informacje pokrywają się z tymi, których dotyczy PRTR to można by zastanawiać się na ile wykazy stanowią - jeśli nie rejestr o cechach PRTR - to przynajmniej jego załączek.

Wśród dokumentów, o których dane muszą obowiązkowo znaleźć się w publicznie dostępnych wykazach pewnych informacji dotyczących emisji

do środowiska lub występowania szkodliwych substancji dostarczyć mogą ewentualnie:

- rejestry substancji niebezpiecznych, o których mowa w art. 267 ust. 1 (uregulowane w przepisach o poważnych awariach),
- wykazy, o których mowa w art. 286 ust. 1 (chodzi o wykazy przedkładane organom dla celów opłatowych),
- z zakresu ustawy o odpadach - dokumenty sporządzane na potrzeby ewidencji odpadów. Wymienione wyżej dokumenty zawierają pewne dane dotyczące emisji do środowiska lub występowania szkodliwych substancji.

Zgodnie z wspomnianym wyżej rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie określenia wzoru publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku wyszukiwanie w publicznie dostępnych wykazach informacji o wymienionych wyżej dokumentach dokonać można za pomocą odpowiedniej dla danego dokumentu karty informacyjnej.

Zastosowanie znajdują tu następujące formularze:

Formularz E - karta informacyjna dla:

- raportu oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko,
- prognozy oddziaływania na środowisko,
- analizy porealizacyjnej,
- dokumentacji mierniczo-geologicznej zlikwidowanych zakładów górniczych,
- wyników prac badawczych i studialnych z zakresu ochrony środowiska,
- **dokumentów sporządzanych na potrzeby ewidencji odpadów**

Lp.	Raport oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, prognoza oddziaływania na środowisko, analiza porealizacyjna, dokumentacja mierniczo-geologiczna zlikwidowanych zakładów górniczych, wyniki prac badawczych i studialnych z zakresu ochrony środowiska, dokumenty sporządzane na potrzeby ewidencji odpadów
1	Numer wpisu
2	Nazwa dokumentu
3	Data sporządzenia dokumentu
4	Wykonawca dokumentu/zamawiający wykonanie dokumentu*
5	Miejsce przechowywania (nazwa organu, nazwa komórki organizacyjnej, numer pokoju)
6	Zastrzeżenia dotyczące udostępniania informacji
7	Numer innych wpisów w wykazie dotyczących podmiotu, który wykonał/zamówił* wykonanie dokumentu
8	Uwagi

* Niepotrzebne skreślić.

Formularz F - karta informacyjna dla:

a) wykazów rodzajów i ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza,

b) wykazów pobranej wody oraz ilości, rodzaju i przeciętnego składu ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi

Lp.	Lp. Wykaz rodzajów i ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza/wykaz pobranej wody oraz ilości, rodzaju i przeciętnego składu ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi
1	Numer wpisu
2	Wykaz a/b*
3	Jednostka organizacyjna, której wykaz dotyczy (nazwa, adres, numer identyfikacyjny REGON)
4	Okres, którego wykaz dotyczy, i data złożenia wykazu
5	Organ, który przechowuje wykaz (nazwa organu, nazwa komórki organizacyjnej, numer pokoju)
6	Zastrzeżenia dotyczące udostępniania informacji
7	Informacja o dostępności wykazu w sieci komunikacji elektronicznej
8	Numer innych wpisów w wykazie dotyczących jednostki organizacyjnej, której wykaz dotyczy
	Uwagi

* Niepotrzebne skreślić.

Formularz G - karta informacyjna dla innych informacji o dokumentach

[w tym dla rejestrów substancji niebezpiecznych, o których mowa w art. 267 ust. 1]

Lp.	Inne informacje o dokumentach
1	Numer wpisu
2	Dokument (np. jego nazwa)
3	Data sporządzenia dokumentu
4	Podmiot, który wykonał/zamówił* wykonanie dokumentu
5	Miejsce przechowywania (nazwa organu, nazwa komórki organizacyjnej, numer pokoju)
6	Zastrzeżenia dotyczące udostępniania informacji
7	Uwagi

* Niepotrzebne skreślić.

Zastanawiając się nad przydatnością wykazów dla celów PRTR trzeba pamiętać o opisanej wyżej konstrukcji wykazów - nie stanowią one zbioru danych o środowisku, a jedynie katalog kart informacyjnych ułatwiających późniejsze wyszukanie informacji - dostępnej na wniosek. Wykazy są więc jedynie narzędziem służącym do dalszego wydobywania potrzebnych danych, a o ich faktycznej przydatności jako elementu PRTR

rozstrzygać będzie treść informacji zawartej w uzyskiwanych za ich pośrednictwem dokumentach. Przegląd tych dokumentów i ich porównanie z PRTR dokonane zostało w rozdziale VII.1.2.

2.2. Regulacje związane z prowadzeniem rejestrów w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska

Poza omówionymi w poprzednim punkcie publicznie dostępnymi wykazami danych o dokumentach ustawa - Prawo ochrony środowiska reguluje także inne kwestie związane z prowadzeniem różnego rodzaju rejestrów oraz z powiązanymi z tym obowiązkami nałożonymi zarówno na organy administracji (prowadzenie rejestrów), jak i na podmioty korzystające ze środowiska. Ta ostatnia grupa może być mianowicie zobowiązana do prowadzenia pomiarów wielkości emisji, dostarczania organom określonych informacji i raportów oraz prowadzenia różnego rodzaju ewidencji - są to więc obowiązki analogiczne do wynikających z istnienia PRTR (również na jego potrzeby przedsiębiorcy musieliby mierzyć emisję i składać odpowiednie raporty).

Przepisy dotyczące rejestrów (i związanych z ich prowadzeniem obowiązków przedsiębiorców) rozsiane są po różnych częściach ustawy i nie stanowią jednolitej kategorii - spowodowane jest to faktem, iż poszczególne typy rejestrów stworzone zostały dla różnych potrzeb.

Należy zatem przyrzeć się wspomnianym wyżej przepisom i rozważyć na ile są one zbieżne z uregulowaniami, jakie byłyby wymagane na potrzeby stworzenia i funkcjonowania PRTR.

Kolejno zostaną więc zaprezentowane obowiązki przedsiębiorców: prowadzenie pomiarów, składanie raportów i informacji, prowadzenie ewidencji, a następnie obowiązki organów administracji związane z prowadzeniem rejestrów tworzonych na podstawie otrzymanych od przedsiębiorców informacji oraz na podstawie badań prowadzonych samodzielnie (w ramach państwowego monitoringu środowiska). Trzeba przy tym zauważyć, że dla PRTR charakterystyczna jest ta pierwsza konstrukcja, tj. najpierw zakład badań uwalnianie przez siebie zanieczyszczenia, potem dostarcza uzyskane wyniki odpowiednim organom administracji (w określonej przepisami formie), a następnie organ tworzy na tej podstawie publicznie dostępny rejestr.

Prowadzenie pomiarów przez podmioty korzystające ze środowiska.

Podmioty korzystające ze środowiska mogą być zobowiązane do

prowadzenia pomiarów wielkości emisji z mocy prawa albo na podstawie decyzji administracyjnej. Decyzje te to głównie pozwolenia na emisję (sektorowe lub zintegrowane); mogą to być też decyzje wydane na podstawie art. 150 i 151 oraz 178 POŚ [zob. niżej]. Obowiązek prowadzenia pomiarów może też wynikać z treści tzw. programów naprawczych tworzonych na podstawie art. 84 POŚ w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska (art. 84 ust. 2 pkt 6 lit. “a”).

Obowiązki “pomiarowe” wynikające bezpośrednio z ustawy Prawo ochrony środowiska zawarte są w następujących przepisach:

- art. 147:

“Art. 147.

1. Prowadzący instalację oraz użytkownik urządzenia, z zastrzeżeniem ust. 2, są obowiązani do okresowych pomiarów wielkości emisji.

2. Prowadzący instalację jest obowiązany do ciągłych pomiarów wielkości emisji w razie wprowadzania do środowiska znacznych ilości substancji lub energii.

3. Zakres obowiązku prowadzenia pomiarów, o których mowa w ust. 1 i 2, może być związany z parametrami charakteryzującymi wydajność lub moc instalacji albo urządzenia.

(...)”.

Wymagania w zakresie prowadzenia pomiarów, o których mowa w art. 147 zostaną określone w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 148 POŚ przez ministra właściwego do spraw środowiska.

- Art. 175:

“Art. 175.

1. Zarządzający drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem, z zastrzeżeniem ust. 2, jest obowiązany do okresowych pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii wprowadzanych w związku z eksploatacją tych obiektów.

2. W razie eksploatacji obiektów o określonych cechach lub kategoriach wskazujących na możliwość wprowadzania do środowiska substancji lub energii w znacznych ilościach zarządzający drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem jest obowiązany do ciągłych pomiarów ich poziomów w środowisku.

3. W razie przebudowy drogi, linii kolejowej, linii tramwajowej, lotniska lub portu, zmieniającej w istotny sposób warunki eksploatacji, zarządzający

jest obowiązany do przeprowadzenia pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii wprowadzanych w związku z eksploatacją tych obiektów(...)”

Decyzje administracyjne nakładające obowiązek prowadzenia pomiarów są wydawane na podstawie następujących przepisów:

- Art. 188 ust. 1 pkt 6 - reguluje on treść pozwoleń emisyjnych (sektorowych i zintegrowanych):

“Art. 188

(...)

2.Pozwolenie określa:

(...)

6) zakres i sposób monitorowania procesów technologicznych, w tym pomiaru i ewidencjonowania wielkości emisji, (...)”

- Art. 150 i 151

“Art. 150

1.Organ ochrony środowiska może, w drodze decyzji, nałożyć na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązek prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązki, o których mowa w art. 147 ust. 1, 2 i 4, lub określone w trybie art. 56 ust. 1 pkt 1, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych; do wyników przeprowadzonych pomiarów stosuje się przepis art. 147 ust. 6” [art. 147 ust. 6 mówi o obowiązku ewidencjonowania wyników pomiarów - zob. niżej].

“Art. 151.

Jeżeli wymagane jest pozwolenie na emisję z instalacji, organ właściwy do jego wydania może nałożyć dodatkowe wymagania wykraczające poza wymagania, o których mowa w art. 147 i przepisach wydanych na podstawie art. 148, a także określić dodatkowe wymagania w zakresie prowadzenia pomiarów, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy ochrony środowiska”.

- Art. 178 ust. 1

“Art. 178.

1.Organ ochrony środowiska może, w drodze decyzji, nałożyć na zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem obowiązek prowadzenia w określonym czasie pomiarów poziomów substancji lub energii w środowisku wprowadzanych w związku z eksploatacją

tych obiektów, wykraczających poza obowiązki, o których mowa w art. 175 ust. 1-3 lub określone w trybie art. 56 ust. 1 pkt 1, art. 95 ust. 1 lub art. 107 ust. 1, jeżeli przeprowadzone kontrole poziomów substancji lub energii w środowisku, które są emitowane w związku z eksploatacją obiektu, dowodzą przekraczania standardów jakości środowiska; do wyników przeprowadzonych pomiarów stosuje się przepis art. 147 ust. 6”.

Obowiązek prowadzenia pomiarów wielkości emisji może też wynikać z treści programów naprawczych.

“Art. 84.

1. W celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska w przypadkach wskazanych ustawą lub przepisami szczególnymi, w drodze aktu prawa miejscowego, tworzone są programy. Programy są publikowane w wojewódzkich dziennikach urzędowych.

2. W programie ustala się:

(...)

6) w razie potrzeby dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska, związane z ograniczaniem oddziaływania na środowisko, polegające na:

a) obowiązku prowadzenia pomiarów wielkości emisji lub poziomów substancji lub energii w środowisku, (...)”

Zastanawiając się na ile przedstawione wyżej obowiązki prowadzenia pomiarów wielkości emisji mógłby być przydatny dla celów stworzenia w Polsce PRTR trzeba określić dokładnie na czym dokładnie on polega. Prowadzenie PRTR wymaga bowiem otrzymania przez odpowiedni organ od zakładu informacji o wprowadzanych zanieczyszczeniach - a żeby było to możliwe, zakład musi prowadzić pomiary emisji w odpowiedni, przydatny na potrzeby PRTR, sposób. Trzeba by mianowicie zapewnić, że pomiary te będą dotyczyć odpowiednio wyspecyfikowanych substancji, jednakowych dla wszystkich mediów środowiska.

Emisja to - zgodnie z ustawową definicją - wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi:

- a) substancje,
- b) energie, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne (art. 3 pkt 4 POŚ).

Definicja emisji wiąże się zatem z pojęciem substancji (też zresztą zdefiniowanym w słowniczku ustawy - jako *“pierwiastki chemiczne lub ich związki, mieszaniny lub roztwory (...)”*). Związanie pomiaru wielkości emisji z badaniem ilości wprowadzanych do środowiska substancji (nie zaś np. określonych produktów) odpowiada jednej z podstawowych cech charakteryzujących PRTR - oparciu go właśnie o wyspecyfikowane substancje.

Kluczowe znaczenie będzie tu jednak miało sprecyzowanie o jakie substancje chodzi, tj. które z nich podmiot korzystający ze środowiska ma obowiązek mierzyć i czy dla wszystkich mediów (komponentów) środowiska będą to te same substancje - należy bowiem zauważyć, że - zgodnie z definicją z art. 3 POŚ - emisja oznacza wprowadzanie m.in. substancji do wszystkich komponentów środowiska. Mogłoby to oznaczać charakterystyczną dla PRTR kompleksowość (multimedialność), jednakże tylko wtedy, gdy będą mierzone w poszczególnych mediach substancje będą porównywalne dla wszystkich mediów, tzn. w każdym przypadku jednakowo określone. PRTR nie musi oczywiście obejmować wszystkich uwalnianych przez zakład substancji; z zasady ma on dotyczyć tylko (lub przede wszystkim) zanieczyszczeń szkodliwych dla zdrowia, co oznacza, że zakład może być zobowiązany do prowadzenia pomiarów również innych substancji (wymaganych tylko dla jednego komponentu); trzeba jednakże pamiętać, że w zakresie w jakim PRTR ma faktycznie funkcjonować musi on zawierać pełne (*“multimedialne”*) informacje na temat wprowadzania danej substancji do środowiska. [Na temat cech PRTR zob. cz. IV].

Określenie rodzajów substancji, których emisję należy mierzyć nastąpi w rozporządzeniach wykonawczych przewidzianych w przepisach dotyczących ochrony poszczególnych zasobów (elementów) środowiska. I tak np. w odniesieniu do powietrza delegację do wydania rozporządzenia zawiera art. 86 POŚ (*“Minister właściwy do spraw środowiska, w porozumieniu z ministrem właściwym o spraw zdrowia, określi (...)w drodze rozporządzenia: 1) dopuszczalne poziomy niektórych substancji w powietrzu, (...) 4) oznaczenie numeryczne substancji, pozwalające na jednoznaczną jej identyfikację, (...)”*); w odniesieniu do gleby i ziemi - art. 105 (ust. 2: *“W rozporządzeniach, o których mowa w ust. 1, zostaną uwzględnione: (...) 2) standardy jakości gleby lub ziemi jako zawartości niektórych substancji w glebie albo ziemi (...)”*). Zestawienie list substancji zawartych we wspomnianych wyżej rozporządzeniach pozwoli stwierdzić na ile są one porównywalne.

Obowiązek składania raportów przez zakłady

Opisany wyżej obowiązek prowadzenia pomiarów wielkości emisji jest

dopiero pierwszym krokiem do utworzenia PRTR - samo prowadzenie pomiarów przez zakłady nie byłoby tu przydatne, gdyby nie łączyło się z przekazywaniem uzyskanych wyników odpowiednim organom.

Przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska w kilku miejscach przewidują składanie przez podmioty korzystające ze środowiska różnego rodzaju raportów i informacji. Mogą one wynikać z mocy samego prawa albo być nakładane w decyzjach administracyjnych.

Obowiązki raportowania wynikające z mocy prawa

Raporty związane z opłatami za korzystanie ze środowiska.

“Art. 286.

1. Podmiot korzystający ze środowiska w terminie wniesienia opłaty przedkłada marszałkowi województwa wykaz zawierający informacje i dane, o których mowa w art. 287, wykorzystane do ustalenia wysokości opłat.

2. Wykaz, na podstawie którego ustalono opłaty za składowanie odpadów, podmiot korzystający ze środowiska przedkłada także wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta właściwemu ze względu na miejsce składowania odpadów.

3. Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, wzory wykazów zawierających informacje i dane o zakresie korzystania ze środowiska i sposób ich przedstawiania.

4. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 3, zostaną ustalone:

- 1) forma wykazu,*
- 2) zawartość wykazu, w tym wymaganie aby wykaz zawierał zbiorcze zestawienie informacji o zakresie korzystania ze środowiska, o którym mowa w art. 273 ust. 1,*
- 3) układ wykazu,*
- 4) wymagane techniki przedkładania wykazu.*

Art. 287.

1. Podmiot korzystający ze środowiska powinien prowadzić, aktualizowaną co kwartał, ewidencję zawierającą odpowiednio:

1) informacje o ilości i rodzajach gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza oraz dane, na podstawie których określono te ilości,

(...)

3) informacje o ilości, stanie i składzie ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi,

(...)

2. Zasady prowadzenia ewidencji odpadów określają przepisy ustawy o odpadach.”

Z kolei ustawa o odpadach stanowi w art. 36 stanowi, że:

“Art. 36.

1. Posiadacz odpadów, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, jest obowiązany do prowadzenia ich ilościowej i jakościowej ewidencji zgodnie z przyjętym katalogiem odpadów i listą odpadów niebezpiecznych; ewidencja ta w przypadku posiadacza odpadów, który prowadzi działalność w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów powinna obejmować sposoby gospodarowania odpadami a także dane o ich pochodzeniu i miejscu przeznaczenia.

(...)

4. Ewidencję, o której mowa w ust. 1, prowadzi się, z zastrzeżeniem ust. 5, z zastosowaniem następujących dokumentów ewidencji odpadów:

1) karty ewidencji odpadu, prowadzonej dla każdego rodzaju odpadu odrębnie,

2) karty przekazania odpadu.”

Uregulowane w zacytowanych wyżej przepisach raportowanie związane z obowiązkiem uiszczania opłat za korzystanie ze środowiska dotyczy co prawda emisji do wszystkich mediów środowiska oraz wytwarzania odpadów, nie można jednak powiedzieć, aby mogło być ono przydatne (przynajmniej w obecnym kształcie) na potrzeby zbierania informacji w celu stworzenia w Polsce PRTR.

Pogląd ten uzasadnić można za pomocą co najmniej dwóch argumentów:

Po pierwsze nie wszystkie opisane wyżej ewidencje i raporty zawierają informacje o uwalnianych substancjach (co dla potrzeb PRTR jest konieczne). O ile jest tak w przypadku raportów o emisji do powietrza i wody, to już w przypadku składowania odpadów - nie. Ewidencje “odpadowe” oparte są na rodzajach odpadów wymienionych w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206), gdzie klasyfikuje się odpady nie ze względu na zawartość określonych substancji, ale ze względu np. na źródło ich pochodzenia (np. odpady z przemysłu tekstylnego), czy też na ich typ (np. zużyte opony). Odwołanie do zawartości substancji w odpadach występuje jedynie w niektórych wypadkach i tylko pomocniczo (np. odpady zawierające arsen).

Po drugie - nawet w wypadku ewidencji i raportów o zanieczyszczeniach wprowadzanych do powietrza i wody, czyli tych, w których mówi się o substancjach trzeba stwierdzić, że w obecnym kształcie nie dostarczają one informacji, jakie byłyby wymagane przez PRTR. Wynika to z samej istoty tychże raportów, jako związanych z systemem opłat - zawierają one mianowicie informacje tylko o tych zanieczyszczeniach (substancjach), za które przewidziana jest opłata. Np. w odniesieniu do powietrza substancje te wymienia załącznik nr 1 do ciągle jeszcze obowiązującego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za wprowadzanie substancji zanieczyszczających do powietrza oraz za usuwanie drzew lub krzewów (Dz. U. Nr 162, poz. 1117 ze zm.). W przyszłości zostanie ono zastąpione przez rozporządzenie Rady Ministrów wydane na podstawie art. 290 POŚ. W rozporządzeniu tym określone zostaną jednostkowe stawki opłat za 1 kg gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza oraz za 1 kg substancji wprowadzanych ze ściekami do wód lub ziemi. Rada Ministrów może przy tym zróżnicować stawki opłat w zależności od rodzaju pyłów, gazów (dla powietrza) lub substancji (dla ścieków). Jest to jednak tylko uprawnienie a nie obowiązek - Rada Ministrów może (ale wcale nie musi) z niego skorzystać - w pełni lub tylko częściowo. Od sposobu i zakresu zróżnicowania substancji w rozporządzeniu zależy jak będą wyglądać składane przez zakłady raporty opłatowe, tj. ile informacji o uwalnianiu poszczególnych substancji będzie w nich zawartych. Teoretycznie można wyobrazić sobie sytuację, że Rada Ministrów w ogóle nie zróżnicuje stawek dla poszczególnych substancji - wtedy składany przez zakład raport zawierałby jedynie informację o łącznej liczbie wprowadzonych np. do wody substancji bez wymienienia nawet ich nazw. Przydatność takiego raportu na potrzeby PRTR byłaby oczywiście żadna. Inaczej mówiąc - dla celów opłatowych zakład będzie raportował o emisji poszczególnych, wymienionych z nazwy substancji tylko na tyle szczegółowo, na ile Rada Ministrów zróżnicuje w rozporządzeniu stawki opłat. Zakładając nawet, że stawki te będą różne dla poszczególnych substancji, to i tak nie można oczekiwać, że będą one odpowiadać potrzebom stworzenia i prowadzenia PRTR. Sposób wybierania i różnicowania substancji w celu objęcia ich opłatami oparty jest bowiem na nieco innej filozofii niż wymagałoby tego wprowadzanie PRTR. Stosuje się tu bowiem nie tyle kryterium szkodliwości zanieczyszczeń, co ich "przydatność" dla celów pobierania opłat, które mogą być pobierane np. za wprowadzanie najczęściej emitowanych substancji, które wcale nie muszą przy tym być najbardziej szkodliwe (choć przeważnie są, zwłaszcza w dużych ilościach; niekoniecznie jednak

w stopniu zagrażającym zdrowiu ludzi czy środowisku). Tak więc organ otrzymujący stosowny raport od podmiotu korzystającego ze środowiska uzyska informację o substancjach niekoniecznie najbardziej szkodliwych, lecz tylko o takich, które “nadają się” do obłożenia opłatą (np. z uwagi na to, że emitowane są w dużych ilościach i w związku z tym mogą stać się źródłem dochodów dla odpowiednich funduszy czy organów), a drugiej strony - rejestr taki może nie objąć substancji nawet bardzo szkodliwych, ale z różnych względów nie nadających się do objęcia obowiązkiem opłatowym. Dodatkowo inny jest katalog substancji, za które pobierane są opłaty w odniesieniu do powietrza, a inny - do wody. Powoduje to, że nie można uzyskać kompleksowych danych o uwolnieniach konkretnej substancji przynajmniej do tych dwóch mediów; w związku z tym nie można też prześledzić przemieszczania się zanieczyszczeń w środowisku.

Z powyższych rozważań wynika, że raporty “opłatowe” w obecnym kształcie nie tylko nie mogą być źródłem informacji o transferze (przemieszczaniu się) zanieczyszczeń w środowisku, ale nawet nie zapewniają pełnych danych o uwalnianiu z danego zakładu zanieczyszczeń szkodliwych dla zdrowia ludzi i środowiska do wody i do powietrza. Ewentualne przekształcenie rejestru opłatowego w PRTR wymagałoby innego określenia substancji, o których zakład musi raportować a ponadto zapewnienia, że raportowanie (i prowadzone wcześniej pomiary) dotyczyć będzie tych samych substancji w odniesieniu do wszystkich mediów środowiska. Zastanawiać się tylko można czy taka zmiana nie spowodowałaby jednocześnie, że raporty te przestałyby być przydatne dla celów uiszczania opłat.

Dodatkowo - ustawa nie nakazuje obecnie tworzenia rejestru przekazanych przez podmioty danych. Są one oczywiście przechowywane przez organ i udostępniane na wniosek zainteresowanego podmiotu (na podstawie art. 19 - 24 POŚ); stworzenie rejestru wymaga jednak takiego prezentowania danych aby były one na bieżąco łatwo dostępne - przede wszystkim w formie elektronicznej. Brak odpowiednich przepisów powoduje, że nie ma podstaw prawnych do nałożenia na organy przyjmujące raporty dodatkowego obowiązku tworzenia rejestrów, zwłaszcza w formie elektronicznej (wymaga to bowiem nie tylko środków finansowych, ale też ustalenia w jakiej formie dane mają być w rejestrze prezentowane; odpowiedni schemat mógłby być ustalony np. rozporządzeniem wykonawczym - co oczywiście wymagałoby wprowadzenia do ustawy odpowiedniej delegacji do jego wydania.

Nie wiadomo też jaki organ miałby prowadzić rejestr - czy faktycznie

marszałek województwa, do którego trafiają raporty opłatowe?

Przedkładanie wyników pomiarów o szczególnym znaczeniu (art. 149 POŚ)

Zgodnie z art. 149 POŚ:

“Art. 149

1. **Wyniki pomiarów**, o których mowa w art. 147 ust. 1 - 4, **prowadzący instalację przedkłada organowi ochrony środowiska**, o ile pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji.

2. Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub urządzenia, które ze względu na szczególne znaczenie dla zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji powinny być przekazywane właściwym organom ochrony środowiska, oraz terminy i sposób ich prezentacji.

3. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 2, zostaną ustalone:

1) przypadki, w których wymagane jest przedkładanie wyników pomiarów z uwagi na:

a) **rodzaj instalacji lub urządzenia**,

b) **nominalną wielkość emisji**,

c) **parametry charakteryzujące wydajność lub moc instalacji lub urządzenia**,

2) **formy przedkładanych wyników pomiarów**,

3) **układy przekazywanych wyników pomiarów**,

4) **wymagane techniki przedkładania wyników pomiarów**,

5) **terminy przedkładania wyników pomiarów w zależności od ich rodzajów**”.

Zacytowany wyżej przepis jest godny jest szczególnej uwagi - z jego bliższej analizy wynika bowiem, iż może on stanowić pewien punkt wyjścia dla utworzenia w Polsce rejestru posiadającego przynajmniej niektóre cechy właściwe dla PRTR.

W zamyśle ustawodawcy rozporządzenie wydane na podstawie art. 149 ma umożliwić realizację w Polsce postanowień art. 15 ust. 3 dyrektywy 96/61/WE (IPPC), który stanowi, że Komisja Europejska raz na trzy lata

będzie publikować rejestr podstawowych rodzajów emisji oraz źródeł, z których one pochodzą. Rejestr ma być prowadzony na podstawie danych dostarczanych przez kraje członkowskie, co oznacza nałożenie na nie obowiązku dostarczania danych. Szczegółowe zasady i forma, w jakiej mają być one przekazywane, zostały określone w decyzji Komisji 2000/479/WE o wprowadzeniu rejestru EPER wydanej na podstawie art. 15 ust. 3 i art. 19 dyrektywy IPPC [por. rozdz. III.3].

Można się więc zastanawiać czy dało by się tak ukształtować rozporządzenie wydane na podstawie art. 149, aby poszło ono krok dalej, tzn. pozwoliło nie tylko na realizację zobowiązań wynikających z rozporządzenia o EPER, ale również na utworzenie w Polsce PRTR.

Punktem wyjścia jest tu obowiązek prowadzenia pomiarów wielkości emisji. Zakładając, że byłyby one prowadzone w taki sposób, że ich wyniki byłyby przydatne dla PRTR (tj. dla odpowiednio określonych substancji, dla wszystkich mediów środowiska itd.; por. wyżej - uwagi na temat obowiązku prowadzenia pomiarów wielkości emisji) to do stworzenia rejestru zanieczyszczeń (takiego jak PRTR lub choćby takiego jak EPER) konieczne jest zobowiązanie zakładów (podmiotów prowadzących instalacje) do przedkładania wyników pomiarów w odpowiedniej formie.

Nałożenie na zakłady takiego obowiązku wynikać musi z przepisów prawa - art. 149 może być taką właśnie podstawą. Minister właściwy do spraw środowiska został upoważniony i zobowiązany do sprecyzowania tego obowiązku. Może on zatem tak sformułować treść rozporządzenia by obowiązek raportowania dotyczył pewnych określonych rodzajów instalacji (jednym z koniecznych dla funkcjonowania PRTR elementów jest określenie źródeł emisji - por. cz.IV). W rozporządzeniu minister ma też określić formę, układ i techniki prezentowania organom wyników pomiarów, co zapewniłoby jednolitość otrzymywanych w ten sposób danych; trzeba pamiętać, że określenie jednolitych standardów danych (co oznacza m.in. określanie wszystkich emisji w takich samych jednostkach, np. w kg/rok) jest jednym z elementów ważnych dla zapewnienia efektywnego ("przyjaznego" dla korzystających) funkcjonowania PRTR.

Rozporządzenie wydane na podstawie art. 149 ma też określić nominalną wielkość emisji, powyżej której wymagane będzie przedkładanie wyników pomiarów. Określenie tego typu wartości progowych jest również jedną z cech wymienianych jako przydatne dla prawidłowego funkcjonowania PRTR (podobnie jak opisane w poprzednim akapicie określenie jednolitych standardów raportowanych danych).

Należy jeszcze rozstrzygnąć, czy delegacja do wydania rozporządzenia, o którym mowa w art. 149 rzeczywiście upoważnia ministra do określenia w jaki sposób mają być prowadzone pomiary wielkości emisji, tj. jakich substancji mają dotyczyć oraz czy na podstawie tej delegacji minister mógł nakazać prowadzenie jednolitych pomiarów dla wszystkich mediów środowiska.

Wydaje się, że zawarcie w rozporządzeniu tego typu przepisów mogłoby być przekroczeniem zakresu ustawowej delegacji, co jest niedopuszczalne. W takim wypadku trzeba by uznać, że wymogi określone w rozporządzeniu mogą dotyczyć tylko przekazywania danych przez zakłady, co może pomóc w tworzeniu i funkcjonowaniu PRTR jednakże tylko pod warunkiem, że odpowiednio ukształtowany zostanie wcześniejszy etap zbierania informacji tj. prowadzenie pomiarów.

Przepisy analogiczne do zawartych w opisanym wyżej art. 149 zawiera też art. 177 POŚ - tyle, że w odniesieniu do pomiarów wielkości emisji pochodzących z eksploatacji dróg, linii kolejowych i tramwajowych, lotnisk oraz portów.

Składanie informacji o wykorzystywaniu i przemieszczaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (art. 163 POŚ)

Zgodnie z art. 160 ust. 2 POŚ substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska to azbest i PCB; minister właściwy do spraw środowiska może jednak określić, w drodze rozporządzenia, inne jeszcze substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska, kierując się koniecznością ograniczania ryzyka wystąpienia szkód w środowisku ustalając przy tym oznaczenie numeryczne substancji, pozwalające na jednoznaczną jej identyfikację oraz nazwę substancji.

Art. 163 zawiera delegację do określenia w drodze rozporządzenia wymagań w zakresie *“1) wykorzystywania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, 2) wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska”*. W rozporządzeniu tym mogą zostać ustalone m.in. *“przypadki i sposób inwentaryzowania rodzaju, ilości i miejsc występowania substancji oraz instalacji i urządzeń, w których były lub są wykorzystywane, a także zakres i formę dokumentowania postępowania z nimi oraz czas przechowywania dokumentacji”* oraz

“(…)

4) terminy **przedkładania** odpowiednio wojewodzie albo wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta **informacji** o:

a) **rodzaju, ilości i miejscach występowania wykorzystywanych substancji,**

b) **instalacjach i urządzeniach, w których substancje były lub są wykorzystywane,**

c) **czasie i sposobie usuwania substancji oraz instalacji i urządzeń, w których były lub są one wykorzystywane,**

d) **czasie i sposobie zastąpienia substancji innymi, mniej szkodliwymi dla środowiska,**

5) zakres **przedkładanych** odpowiednio wojewodzie albo wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta **informacji**, o których mowa w pkt 4, z uwzględnieniem:

a) **formy przedkładanych informacji,**

b) **układu przekazywanych informacji,**

c) **wymaganych technik przedkładania informacji (...)**”

Wydaje się, że wykonanie zawartej w powołanym wyżej artykule delegacji, tj. odpowiednie ukształtowanie treści rozporządzenia mogłoby pozwolić na uzyskanie informacji o transferze w środowisku substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, co mogłoby być wykorzystane na cele stworzenia PRTR.

Trzeba jednak zauważyć, że przepisy dotyczące tych substancji mają na celu całkowite ich wyeliminowanie, tzn. spowodowanie, że nie będą one dłużej występować w obrocie, nie będą ani wykorzystywane ani uwalniane do środowiska. Tak więc wydanie rozporządzenia na podstawie art. 163 i wykonywanie jego przepisów nie będzie podstawą do pozyskiwania informacji na potrzeby rejestru uwalniania i transferu zanieczyszczeń - nie może służyć do monitorowania “normalnych” emisji, powstających w czasie zwykłej, bieżącej działalności zakładu.

Dostarczanie wykazu danych o substancjach znajdujących się na terenie zakładu o zwiększonym ryzyku i o dużym ryzyku (art. 250 i 263 POŚ)

Zgodnie z art. 250 POŚ:

1. Prowadzący zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku jest obowiązany do zgłoszenia zakładu właściwemu organowi Państwowej

Straży Pożarnej.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, powinno zawierać następujące dane:

(...)

*6) **rodzaj, kategorię i ilość oraz charakterystykę fizyko-chemiczną, pożarową i toksyczną substancji niebezpiecznej.(...)***

Zgodnie z art. 263 POŚ:

*“Prowadzący zakład o dużym ryzyku jest obowiązany do dostarczenia komendantowi wojewódzkiemu Państwowej Straży Pożarnej oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska **wyказu zawierającego dane o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu**, a także do corocznego aktualizowania wykazu, według stanu na dzień 31 grudnia, w terminie do końca stycznia roku następnego”.*

Przepisy te znajdują się w tytule IV POŚ dotyczącym poważnych awarii i odnoszą się do zakładów stwarzających wystąpienie poważnej awarii przemysłowej. Zaliczenie zakładu do takiej kategorii zależy od tego czy na jego terenie znajdują się substancje niebezpieczne (czyli takie, które - zgodnie z ustawową definicją - *“ze względu na swoje właściwości chemiczne, biologiczne lub promieniotwórcze mogą, w razie nieprawidłowego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska; substancją niebezpieczną może być surowiec, produkt, półprodukt, odpad, a także substancja powstała w wyniku awarii”*).

Lista tych substancji ustalona zostanie w wydanym na podstawie art. 248 ust. 3 i 4 rozporządzeniu określającym rodzaje i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku. W rozporządzeniu tym zostaną określone:

“(...)

1) nazwy i ilości substancji niebezpiecznych, decydujące o zaliczeniu do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku,

2) oznaczenie numeryczne tych substancji, o których mowa w pkt 1, pozwalające na jednoznaczną ich identyfikację,

3) kryteria kwalifikowania substancji niewymienionych na podstawie pkt 1, do kategorii:

- a) bardzo toksycznych,*
- b) toksycznych,*
- c) utleniających,*
- d) wybuchowych,*

- e) *łatwopalnych,*
- f) *wysoce łatwopalnych,*
- g) *skrajnie łatwopalnych,*
- h) *niebezpiecznych w szczególności dla ludzi lub środowiska oraz ich ilości decydujące o zaliczeniu do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku”.*

Treść listy substancji niebezpiecznych zdeterminowana będzie przez przepisy zawarte w podpisanej przez Polskę Konwencji w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych (Helsinki, 1992 r.), (mimo, że nie ma ona jeszcze mocy obowiązującej w stosunkach wewnętrznych, jako że nie została opublikowana Dzienniku Ustaw) oraz w dyrektywie 96/82/WE w sprawie zapobiegania poważnym awariom, będących skutkiem stosowania niebezpiecznych substancji (zastępującej słynną dyrektywę 82/501/EWG zwaną “Post-Seveso”). Istotne znaczenie będą tu miały zwłaszcza załączniki do tych dokumentów wymieniające substancje niebezpieczne.

Informacje składane na podstawie art. 250 i 263 dotyczą konkretnie wskazanych substancji, co jest zgodne z wymaganiami raportowania na potrzeby PRTR. Chodzi przy tym o substancje uznane za niebezpieczne, a więc takie, o których informacja powinna znaleźć się w publicznie dostępnym rejestrze (takim jak PRTR), jako szczególnie ważna dla potencjalnie narażonego na ich działanie społeczeństwa.

Dostarczane na podstawie art. 250 i 263 informacje pozwolą na prowadzenie przez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej rejestru substancji niebezpiecznych znajdujących się w zakładach zlokalizowanych na obszarze jego właściwości miejscowej [zob. niżej punkt pt. “Rejestr substancji niebezpiecznych prowadzony przez Straż Pożarną”].

Obowiązek raportowania nałożony w programie naprawczym

We wcześniejszej części niniejszego rozdziału opisano możliwość nałożenia na podmioty korzystające ze środowiska dodatkowego obowiązku prowadzenia pomiarów wielkości emisji w programie opracowanym w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska (art. 84 POŚ). Program taki może też przewidywać obowiązek przekazywania wyników tych pomiarów odpowiednim organom (art. 84 ust. 2 pkt 6 lit. “b”).

Analiza art. 84 POŚ prowadzi jednak do wniosku, że realizacja przez

podmioty korzystające ze środowiska obowiązków wynikających z programu naprawczego nie będzie raczej przydatna na potrzeby PRTR. Zarówno prowadzenie pomiarów jak raportowanie o ich wynikach dotyczy tu bowiem sytuacji “nadzwyczajnych” tj. takich gdy wymagane jest stworzenie programu naprawczego. W momencie osiągnięcia celu programu, tj. doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska obowiązki te staną się bezprzedmiotowe.

Dodatkowo trzeba zauważyć, że skoro dodatkowe obowiązki związane są z poprawą stanu konkretnego elementu środowiska, to i prowadzenie pomiarów emisji i raportowanie o nich dotyczyć będzie tylko tego jednego medium, co oznacza rezygnację z wymaganej przez PRTR “multimedialności”. Na podstawie ustawy POŚ programy naprawcze dotyczyć mogą tylko powietrza i hałasu, a na podstawie ustawy Prawo wodne - również wody; nie ma więc możliwości nałożenia w nich obowiązku monitorowania i raportowania o wytwarzanych odpadach.

Obowiązki raportowania nakładane w decyzjach administracyjnych

a) Obowiązek raportowania wynika dla podmiotu korzystającego ze środowiska z wydanego dla niego pozwolenia emisyjnego (art. 188 ust. 2 pkt 6 i 8: “2.Pozwolenie określa: 6)zakres i sposób monitorowania procesów technologicznych, w tym pomiaru i ewidencjonowania wielkości emisji, (...) 8) sposób i częstotliwość przekazywania informacji i danych, o których mowa w pkt 6, organowi właściwemu do wydania pozwolenia, (...)”)

b) W przypadku, gdy z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych właściwy organ ochrony środowiska może, na podstawie art. 150 ust. 1 POŚ, nakazać prowadzącemu instalację lub użytkownikowi urządzenia prowadzenie dodatkowych pomiarów wielkości emisji [zob. przedstawione wyżej uwagi na temat prowadzenia pomiarów]. W tej samej decyzji organ może też nałożyć obowiązek przedkładania mu wyników pomiarów określając zakres i terminy ich przedkładania, a także wymagania w zakresie formy, układu i wymaganych technik ich przedkładania.

c) Zgodnie z art. 150 ust. 3 w przypadku, gdy z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych, organ ochrony środowiska może nałożyć na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązek przedkładania mu wyników pomiarów wiel-

kości emisji wykraczających poza obowiązki opisane wyżej obowiązki wynikające z art. 149 ust. 1 POŚ [zob. wyżej]. Organ określi przy tym zakres i terminy przedkładania wyników tychże pomiarów, a także wymagania w zakresie formy, układu i wymaganych technik ich przedkładania.

Nakładanie obowiązku przedkładania raportów w drodze indywidualnych decyzji administracyjnych powoduje, że otrzymane w ten sposób informacje nie są pełne ani kompleksowe - poszczególne podmioty mogą być zobowiązane do składania informacji w różnym zakresie, z uwzględnieniem różnych substancji, wprowadzanych do różnych mediów. W związku z tym zestawienie informacji uzyskanych od poszczególnych podmiotów na podstawie indywidualnych zobowiązań nie da z pewnością pełnego obrazu wprowadzanych do środowiska zanieczyszczeń i nie może być źródłem danych dla PRTR.

Praktyczne problemy związane z raportowaniem.

Raporty o emisjach składane przez zakłady będą mogły być wykorzystane na potrzeby PRTR jedynie wtedy, gdy dadzą pełen obraz uwalniania i transferu zanieczyszczeń.

Pierwszym i koniecznym warunkiem realizacji tego celu jest oczywiście odpowiednia zawartość merytoryczna raportów (będą zawierać dane o określonych substancjach uwalnianych z określonych zakładów do wszystkich mediów środowiska oraz zawartych w wytwarzanych odpadach) - zapewnienie tego elementu jest uwarunkowane odpowiednim ukształtowaniem przepisów prawa.

Drugim warunkiem będzie tu znalezienie odpowiedniej formy prezentacji raportów (inaczej mówiąc ważne jest nie tylko to “co”, ale również “jak” będzie raportowane). W związku z tym, że dane w rejestrze PRTR powinny być zbierane i upowszechniane w formie elektronicznej, potrzebne jest posiadanie odpowiednich programów komputerowych służących raportowaniu.

Wykorzystanie takiego programu można prześledzić na poniższym przykładzie (dotyczącym emisji ołowiu).⁶

Ołów może być emitowany do powietrza, wody i ziemi na przykład:

- w gazach emitowanych do powietrza z procesu spalania z kontaktem, nawet jeżeli jest zainstalowane urządzenie odpylające,

- w gazach emitowanych do powietrza przy spalaniu energetycznym, jeżeli występuje w zakładzie,
- w gazach emitowanych do powietrza przez środki transportu,
- z odprowadzania wód deszczowych,
- z działalności stacji benzynowej i transportu.

W jednym z dostępnych na rynku systemów komputerowych⁷ można zarejestrować dane pomiarowe lub dane dotyczące wielkości charakterystycznych i wskaźników emisji, na podstawie których można wyliczyć emisje do powietrza, wody i ziemi. W skład systemu wchodzi między innymi program RAPORTY umożliwiający, między innymi, raportowanie o emisjach.

Załącznik nr 3 zawiera przykładowe tabele tworzone w tym programie.

Obowiązki związane z prowadzeniem ewidencji

Przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska w kilku miejscach zobowiązują podmioty korzystające ze środowiska do prowadzenia różnego rodzaju ewidencji związanych z korzystaniem ze środowiska w tym z powodowaniem emisji. Np. art. 147 ust. 6 zobowiązuje do ewidencjonowania pomiarów wielkości emisji z instalacji lub urządzeń, przy czym szczegółowe wymagania związane z prowadzeniem tej ewidencji określi rozporządzenie ministra wydane na podstawie art. 148.

Prowadzenie ewidencji związane jest też z opłatami za korzystanie ze środowiska (art. 287).

Podmiot prowadzący ewidencję przechowuje ją u siebie (najczęściej przez okres wskazany w przepisach, np. 5 lat), a udostępnia na żądanie organu w wypadkach przewidzianych w ustawie (głównie przeprowadzającego kontrolę).

W związku z tym, że ewidencje przechowywane są przez podmiot, którego dotyczą a ich udostępnienie organom ma miejsce tylko w określonych przypadkach (co nie oznacza, że są one tajne) nie mogą być źródłem informacji dla PRTR (źródłem takim mogłyby być opisane w poprzednim punkcie raporty składane organom przez zakłady).

Rejestry tworzone przez organy administracji na podstawie ustawy - Prawo ochrony środowiska.

PRTR jest publicznie dostępnym rejestrem prowadzonym przez określony organ administracji. Do jego stworzenia konieczne jest zatem,

aby raporty i informacje składane przez zakłady (podmioty korzystające ze środowiska, prowadzących instalację, użytkowników urządzenia) były następnie umieszczane przez organ w takim właśnie odpowiednio skonstruowanym rejestrze. (Podstawowym warunkiem i pierwszym krokiem do utworzenia PRTR jest oczywiście odpowiedni sposób prowadzenia pomiarów i składania raportów, które następnie można by “przełożyć” na rejestr uwalniania i transferu zanieczyszczeń; jak opisywano w poprzednich częściach niniejszego rozdziału przewidziane w ustawie POŚ obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska nie do końca odpowiadają wymaganiom PRTR).

Mimo tego warto jednak przyrzeć się rejestrom i wykazom prowadzonym na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska, aby stwierdzić czy któreś z nich posiadają cechy przynajmniej nieco zbliżone do instytucji PRTR.

I tak kolejno ustawa reguluje istnienie następujących rejestrów:

Rejestr danych o stanie środowiska

- A. Prowadzony przez starostę, corocznie aktualizowany rejestr informacji o terenach, na których przekroczone standardy gleby lub ziemi; w rejestrze tym wyszczególnia się obszary, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę (art. 110)
- B. Prowadzony przez wojewodę, corocznie aktualizowany rejestr informacji o terenach, na których przekroczone poziomy pól elektromagnetycznych z wyszczególnieniem przekroczeń dotyczących terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz miejsc dostępnych dla ludności (art. 124).

Należy tu zauważyć, iż dane umieszczane są w wymienionych wyżej rejestrach tylko wtedy, gdy istnieje już przekroczenie dopuszczalnych norm jakości środowiska.

- C. Zbiorem informacji o stanie środowiska są również mapy akustyczne sporządzane przez starostę i przekazywane wojewodzie (art. 118 i 120), a dla niektórych dróg, linii kolejowych i lotnisk - przez zarządzających tymi obiektami (art. 179).

Elektroniczne bazy danych tworzone na podstawie art. 30 POŚ

Informacje zawarte w rejestrach, których mowa w art. 110, 118, 124 umieszczane są dodatkowo w **elektronicznych bazach danych** tworzonych

na podstawie art. 30, dostępnych za pomocą publicznych sieci telekomunikacyjnych (obecnie siecią taką jest przede wszystkim Internet, więc tam właśnie informacje powinny być umieszczane).

Prowadzenie baz z art. 30 POŚ związane jest z funkcjonowaniem państwowego monitoringu środowiska będącego - zgodnie z art. 25 POŚ - źródłem informacji o środowisku.

W bazach tych umieszczane są - zgodnie z art. 30 - następujące dane:

1. Klasyfikacja stref, w których wojewoda dokonuje oceny jakości powietrza, prowadząc pomiary poziomu substancji wymienionych w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw środowiska. Jedną strefę stanowi aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy albo obszar jednego powiatu niewchodzący w skład aglomeracji. W internetowych bazach danych znaleźć się muszą informacje o strefach, w których:

- dopuszczalny poziom jednej z substancji jest przekroczony (dopuszczalne poziomy poszczególnych substancji określa rozporządzenie ministra wydane na podstawie art. 86 ust. 1),
- poziom substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego i jest wyższy od górnego progu oszacowania (definicje górnego i dolnego poziomu oszacowania zawarte są w art. 88 ust. 3),
- poziom substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego i jest wyższy od dolnego progu oszacowania,
- poziom substancji nie przekracza dolnego progu oszacowania,
- poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji (definicja marginesu tolerancji zawarta jest w art. 89 ust. 2),
- poziom choćby jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji,
- poziom żadnej z badanych substancji nie przekracza poziomu dopuszczalnego.

Umieszczenie w bazie informacji o ww. strefach oznacza wymienienie poszczególnych rodzajów stref występujących na terenie województwa (bazę tę prowadzi wojewoda).

2. Wyniki prowadzonych przez wojewodę pomiarów poziomu substancji w powietrzu - w aglomeracjach o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy (zawsze) oraz w strefach poza tymi aglomeracjami (jeżeli w tych strefach poziom substancji w powietrzu jest wyższy od górnego progu oszacowania, a nie przekracza poziomu dopuszczalnego oraz - odrębnie - w strefach,

w których poziom substancji przekracza poziom dopuszczalny). Bazę tę prowadzi wojewoda.

3. Obszary, gdzie obowiązuje program ochrony powietrza wprowadzony rozporządzeniem wojewody na podstawie art. 91 ust. 1. W art. 91 mówi się o “strefach”, dla których wojewoda powinien określić programy ochrony powietrza (chodzi o strefy, gdzie poziom choćby jednej substancji jest wyższy niż określony dla niej poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji), natomiast w art. 30 ust. 1 pkt 3 - o “obszarach”. Pojęcia te są w tym wypadku tożsame, a więc przez obszary, o których mowa w komentowanym przepisie należy rozumieć strefy z art. 89. Bazę tę prowadzi wojewoda.

4. Wyniki prowadzonych przez starostę badań jakości gleby i ziemi. Bazę tę prowadzi starosta.

5. Wspomniany wyżej, prowadzony przez starostę, corocznie aktualizowany rejestr terenów, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi (z wyszczególnieniem obszarów, na których - na podstawie art. 102 ust. 4 i 5 - obowiązek rekultywacji obciąża starostę). Bazę tę - podobnie jak rejestr - prowadzi starosta. W praktyce będzie on więc musiał umieszczać prowadzony przez siebie rejestr w Internecie.

6. Wyniki prowadzonych przez starostę pomiarów stanu akustycznego środowiska, o których mowa w art. 118 ust. 1. Chodzi tu o wyniki pomiarów, które są prowadzone na potrzeby tworzenia map akustycznych (sporządzanych co pięć lat przez starostę). Odesłanie do art. 118 wskazuje, że wyniki pomiarów stanu akustycznego powinny być prezentowane i umieszczane w dostępnych bazach internetowych w postaci takich właśnie map akustycznych.

Prowadzenie tej bazy należy do wojewody - w odniesieniu do terenów, o których mowa w art. 179 ust. 1 tj. dróg, linii kolejowych lub lotnisk zaliczonych do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach (określone w rozporządzeniu ministra wydanym na podstawie art. 179 ust. 2). Do starosty należy prowadzenie tej bazy dla pozostałych terenów, na których dokonuje się pomiarów stanu akustycznego. Obowiązek prowadzenia pomiarów dla tych “pozostałych” (innych niż drogi, linie kolejowe i lotniska) terenów wynikać może z samej ustawy (dla aglomeracji o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy - art. 118 ust. 2 pkt 1) albo z powiatowego programu ochrony środowiska (art. 117 ust. 3).

7. Tereny zagrożone hałasem, czyli takie, dla których poziomy hałasu są przekroczone w stopniu wymagającym podjęcia przedsięwzięć ochronnych w pierwszej kolejności (określane na podstawie rozporządzenia ministra wydanego na podstawie art. 118 ust. 7), oraz tereny, na których poziom

hałasu przekracza poziom dopuszczalny i dla których utworzono w związku z tym programy działań, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego. Podobnie jak w punkcie poprzednim, bazy danych o tych terenach prowadzi wojewoda (dla niektórych dróg, linii kolejowych i lotnisk) albo starosta (dla pozostałych terenów, na których prowadzi się pomiary stanu akustycznego).

8) Wyniki prowadzonych przez wojewodę pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, o których mowa w art. 123 ust. 2. Art. 123 ust. 2 mówi, co prawda, o “badaniach”, a nie o “pomiarach”, ale nie budzi wątpliwości, że w obu wypadkach chodzi o te same czynności. Bazę tę prowadzi wojewoda.

9) Opisany już wyżej prowadzony przez wojewodę corocznie aktualizowany rejestr terenów, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, z wyszczególnieniem przekroczeń dotyczących terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz miejsc dostępnych dla ludności. Bazę tę - podobnie jak rejestr - prowadzi wojewoda. W praktyce będzie on więc musiał umieszczać prowadzony przez siebie rejestr również w Internecie.

10) Wyniki pomiarów jakości wód powierzchniowych i podziemnych dokonywanych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska na podstawie art. 62a ustawy - Prawo wodne z 1974 r., a po 1 stycznia 2002 r. - na podstawie art. 49 prawa wodnego z 2001 r. Podobnie jak w punkcie 8, istnieje rozbieżność terminologiczna: w komentowanym przepisie mówi się o “pomiarach”, a w ustawie - Prawo wodne (zarówno w nowej jak i w starej) - o “badaniach”. Z pewnością jednak chodzi o te same czynności. Bazę tę prowadzi wojewoda.

Wszystkie wymienione wyżej rejestry i elektroniczne bazy danych zawierają informacje o stanie poszczególnych elementów środowiska albo o występowaniu w środowisku określonych energii (hałas, pola elektromagnetyczne).

Rejestry te nie odpowiadają instytucji PRTR - nie zawierają żadnych danych o emisjach pochodzących z poszczególnych zakładów, nie dają też pełnej informacji o tym ile jakiej substancji znajduje się w poszczególnych mediach środowiska.

Dodatkowo należy zauważyć, że umieszczane w nich dane pochodzą w znacznej części z badań monitoringowych prowadzonych przez organy, podczas gdy PRTR tworzony jest na podstawie informacji przekazywanych przez zakłady.

Rejestr substancji stwarzających szczególne zagrożenie

Przewidziany w art. 167 ust. 7 rejestr rodzajów, ilości oraz miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska prowadzony przez wojewodę. Substancje te to azbest i PCB (rozporządzenie ministra może włączyć do tej kategorii również inne substancje). Szczegółowy sposób prowadzenia tego rejestru może zostać określony w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 163 ust. 8 przez ministra właściwego do spraw środowiska.

Rejestr ten - podobnie jak PRTR oparty jest na substancjach, jednakże - podobnie jak w przypadku opisanego wyżej obowiązku składania informacji na podstawie art. 167 - odnosi się on tylko do występowania substancji przeznaczonych do całkowitego wyeliminowania z obrotu, nie zaś do emisji powstających w czasie zwykłej, bieżącej działalności zakładu, co jest cechą charakterystyczną dla PRTR.

Rejestr substancji niebezpiecznych prowadzony przez Straż Pożarną

Art. 267 POŚ przewiduje stworzenie przez wojewódzkiego komendanta Straży Pożarnej corocznie aktualizowanego rejestru substancji niebezpiecznych znajdujących się w zakładach zlokalizowanych na obszarze jego właściwości miejscowej. Rejestr ten prowadzony jest na podstawie wykazów dostarczanych komendantowi Straży Pożarnej przez podmioty prowadzące zakłady o zwiększonym ryzyku i o dużym ryzyku na podstawie art. 250 i 263. [Por. wyżej punkt zatytułowany “Dostarczanie wykazu danych znajdujących się na terenie zakładów o zwiększonym i dużym ryzyku przemysłowym”].

Przepisy dotyczące opisywanego rejestru związane są z zapobieganiem awariom przemysłowym. Rejestr ten dotyczy - podobnie jak informacje składane na podstawie art. 250 i 263 - konkretnie wskazanych substancji, co jest jedną z podstawowych cech PRTR. Chodzi przy tym o substancje uznane za niebezpieczne, a więc takie, o których informacja powinna znaleźć się w publicznie dostępnym rejestrze (takim jak PRTR), jako szczególnie ważna dla potencjalnie narażonego na ich działanie społeczeństwa. [Co do listy substancji niebezpiecznych - zob. uwagi na temat raportowania o substancjach niebezpiecznych przedstawione w punkcie pt. “Dostarczanie wykazu danych znajdujących się na terenie zakładów o zwiększonym i dużym ryzyku przemysłowym”].

Istotny jest też fakt, że dane o tym rejestrze umieszczane są w publicznie dostępnym rejestrze [zob. rozdz. V.2], a komendant Straży Pożarnej podaje informację o tym fakcie do publicznej wiadomości. Oznacza to, że opisywany rejestr posiada właściwą dla PRTR cechę publicznej dostępności.

Podobnie jak PRTR rejestr substancji niebezpiecznych jest też cyklicznie (corocznie) aktualizowany.

Trzeba jednak zauważyć, że w odróżnieniu od PRTR rejestr prowadzony na podstawie art. 267 w obecnym kształcie dotyczy w zasadzie tylko samego występowania (przetrzymania) substancji na terenie zakładu i nie daje informacji o ich uwalnianiu (emisji) ani o transferze w środowisku.

Ewentualne przekształcenie go w rejestr posiadający cechy PRTR wymagałoby nałożenia na prowadzących zakłady obowiązku dokonywania pomiarów wielkości emisji tych substancji.

W rozdziale dotyczącym obowiązków raportowania opisano m.in. raporty składane marszałkowi województwa w związku z uiszczaniem opłat za korzystanie ze środowiska oraz obowiązki do przedkładania organowi ochrony środowiska informacje o wynikach pomiarów (na podstawie art. 149 POŚ). Ustawa w obecnym kształcie nie przewiduje aby z przekazywanych w ten sposób informacji tworzone były rejestry, dlatego też w niniejszej części opracowania zagadnienia te nie zostały poruszone. [Zob. jednak odpowiednie wcześniejsze uwagi]

Konkludując: W obecnym kształcie żaden z prowadzonych na podstawie ustawy - Prawo ochrony środowiska rejestrów nie posiada wszystkich cech charakterystycznych dla PRTR, rejestry te nie informują bowiem o emisjach pochodzących z konkretnych zakładów (źródłem takich informacji są jedynie składane przez zakłady wykazy dla celów opłatowych; nie są one jednak umieszczane w żadnym publicznie dostępnym rejestrze, a podlegają jedynie udostępnianiu na podstawie przepisów POŚ o dostępie do informacji). Tak więc rejestry mówią albo tylko o stanie środowiska (przekroczeniach standardów imisyjnych) nie dając przy tym pełnej informacji o występowaniu w środowisku poszczególnych substancji (art. 30, art. 110), albo odnosząc się co prawda do substancji nie mówią jednak o ich wprowadzaniu do środowiska przez poszczególne zakłady, a tylko o samym ich występowaniu w zakładzie czy innym miejscu (art. 162, art. 267).

Ewentualne przekształcenie istniejących rejestrów w PRTR wymagałoby wprowadzenia zmian w przepisach.

Ustawa przewiduje też składanie przez podmioty raportów, co do których nie przewiduje się “przełożenia” ich na rejestry (rejestr opłatowy, informacje z art. 149). Nałożenie na organy administracji obowiązku umieszczania danych pochodzących z tych raportów w rejestrze również wymagałoby wprowadzenia odpowiednich przepisów. Jednocześnie nie jest przesądzone, iż tak utworzone rejestry miałyby cechy PRTR.

3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach

Ustawa o odpadach określa pewne obowiązki posiadaczy odpadów związane z prowadzeniem ewidencji odpadów oraz z obowiązkiem przekazywania odpowiednim organom różnego rodzaju raportów.

Obowiązek **prowadzenia ewidencji** zawarty jest w art. 36:

“1. Posiadacz odpadów, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, jest obowiązany do prowadzenia ich ilościowej i jakościowej ewidencji zgodnie z przyjętym katalogiem odpadów i listą odpadów niebezpiecznych; ewidencja ta w przypadku posiadacza odpadów, który prowadzi działalność w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów powinna obejmować sposoby gospodarowania odpadami a także dane o ich pochodzeniu i miejscu przeznaczenia.

2. W przypadku odpadów komunalnych ewidencję prowadzą podmioty, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. Nr 132, poz. 622, z 1997 r. Nr 60, poz. 369 i Nr 121, poz. 770 oraz z 2000 r. Nr 22, poz. 272). [Chodzi tu o podmioty niebędące gminnymi jednostkami organizacyjnymi prowadzące działalność polegającą na usuwaniu, wykorzystywaniu i unieszkodliwianiu odpadów komunalnych]

3. Obowiązek prowadzenia ewidencji odpadów nie dotyczy osób fizycznych i jednostek organizacyjnych niebędących przedsiębiorcami, które wykorzystują odpady na własne potrzeby.

4. Ewidencję, o której mowa w ust. 1, prowadzi się, z zastrzeżeniem ust. 5, z zastosowaniem następujących dokumentów ewidencji odpadów:

1) karty ewidencji odpadu, prowadzonej dla każdego rodzaju odpadu odrębnie,

2) karty przekazania odpadu.

(...)”

Jak wskazywano w rozdziale VII.2. samo prowadzenie ewidencji przez podmioty korzystające ze środowiska (w tym wypadku - przez posiadaczy

odpadów) bez późniejszego przekazywania jej właściwemu organowi nie może być w żaden sposób wykorzystane na potrzeby PRTR.

Ustawa o odpadach zawiera też jednak przepisy mówiące o **składaniu przez posiadaczy odpadów odpowiednich raportów**. Art. 37 stanowi mianowicie:

“Art. 37.

1. Posiadacz odpadów prowadzący ewidencję odpadów jest obowiązany sporządzić na formularzu zbiorcze zestawienie danych **o rodzajach i ilości odpadów**, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania tych odpadów, z zastrzeżeniem ust. 2. Zbiorcze zestawienie danych powinno zawierać następujące informacje: imię i nazwisko, adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby posiadacza odpadów.

2. Wytwórca komunalnych osadów ściekowych, o których mowa w art. 43, jest obowiązany sporządzić na formularzu zbiorcze zestawienie danych zawierające następujące informacje:

1) imię i nazwisko lub nazwę oraz adres zamieszkania lub siedziby wytwórcy komunalnych osadów ściekowych,

2) ilość komunalnego osadu ściekowego wytworzonego oraz dostarczonego do stosowania,

3) skład i właściwości komunalnych osadów ściekowych,

4) rodzaj przeprowadzonej obróbki,

5) imię i nazwisko lub nazwę oraz adres zamieszkania lub siedziby stosujących komunalne osady ściekowe, wytworzone przez wskazanego w pkt 1 wytwórcę tych osadów,

6) miejsca stosowania tych osadów.

3. **Zbiorcze zestawienia danych**, o których mowa w ust. 1 i 2, posiadacz odpadów lub wytwórca komunalnych osadów ściekowych jest obowiązany **przekazać marszałkowi województwa** właściwemu ze względu na miejsce wytwarzania, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów w terminie do końca pierwszego kwartału za poprzedni rok kalendarzowy.

4. Zarządzający składowiskiem odpadów jest obowiązany do przechowywania zbiorczych zestawień danych, o których mowa w ust. 1, do czasu zakończenia rekultywacji składowiska odpadów i przekazania ich następnemu właścicielowi lub zarządcy nieruchomości.

5. Minister właściwy do spraw środowiska, określi w drodze rozporząd-

denia, zakres informacji wymaganych w oparciu o ust. 2 pkt 3 oraz wzory formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych, o których mowa w ust. 1 i 2, kierując się potrzebą ujednolicenia tych zestawień”.

Przekazywane marszałkowi województwa dane dotyczą “rodzajów i ilości odpadów” i mają być oparte o katalog odpadów zawarty w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206), gdzie są one klasyfikowane nie ze względu na zawartość określonych substancji, ale ze względu np. na źródło ich pochodzenia (np. odpady z przemysłu tekstylnego), czy też na ich typ (np. zużyte opony). Odwołanie do zawartości substancji w odpadach występuje jedynie w niektórych wypadkach i tylko pomocniczo (np. odpady zawierające arsen).

Tak więc nawet przekazanie organom administracji wymaganych przez ustawę o odpadach raportów nie przyda się dla celów tworzenia PRTR - nie dostarczają one bowiem informacji o uwalnianiu lub transferze określonej substancji, nie pozwalają porównać i zastawić danych o konkretnych rodzajach substancji wprowadzanych przez dany zakład do powietrza, wody i ziemi z danymi mówiącymi o tej samej substancji występującej w wytwarzanych przez niego odpadach.

Dodatkowo należy zauważyć, że nawet gdyby składane przez posiadacza odpadów raporty dostarczały informacji o zawartych w odpadach substancjach, to i tak ustawa o odpadach **nie przewiduje** tworzenia przez organy administracji **publicznie dostępnych rejestrów ani baz danych** o odpadach wytwarzanych przez określone podmioty czy też zawierających określone substancje. Art. 36 ust. 6 i 7 stanowią mianowicie:

“(…)

6. Na podstawie zbiorczych zestawień danych, o których mowa w ust. 1 i 2 oraz informacji uzyskanych od wojewody i starostów, marszałek województwa prowadzi wojewódzką bazę danych dotyczącą wytwarzania i gospodarowania odpadami wraz z rejestrem udzielonych zezwoleń w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami oraz sporządza raport wojewódzki i przekazuje go ministrowi właściwemu do spraw środowiska.

7. Dostęp do wojewódzkiej bazy danych posiadają: minister właściwy do spraw środowiska, wojewoda, starosta, wójt, burmistrz lub prezydent

miasta, wojewódzki inspektor ochrony środowiska oraz wojewódzki urząd statystyczny.

(...)”

Tymczasem bez zapewnienia publicznej dostępności nie można mówić o istnieniu PRTR.

Dokumenty sporządzane przez posiadaczy odpadów na potrzeby ewidencji odpadów podlegają jednak udostępnianiu na podstawie art. 19 ustawy - Prawo ochrony środowiska; dane o nich umieszczane są w publicznie dostępnych wykazach danych o dokumentach (art. 19 ust. 2 pkt 25 lit. “c” POŚ). Przepisy POŚ o dostępie do informacji regulują jednak tzw. bierne udostępnianie informacji przez organ (udostępnianie na wniosek zainteresowanego), podczas gdy istotą rejestrów typu PRTR jest zapewnienie aktywnego udostępniania informacji (przekazywania jej na zewnątrz do ogółu społeczeństwa, bez konieczności indywidualnego zwracania się o informację).

4. Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych oraz ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej

W ustawach tych na uwagę zasługują następujące przepisy:

Ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych stanowi:

“Art. 7.

1. Producent, importer i eksporter opakowań są obowiązani do składania właściwemu marszałkowi województwa rocznego sprawozdania o masie wytworzonych, przywiezionych z zagranicy oraz wywiezionych za granicę opakowań, według rodzaju materiałów, z jakich zostały wykonane, z wyszczególnieniem opakowań wielokrotnego użytku oraz o przestrzeganiu ograniczeń wynikających z art. 5 ust. 1 pkt 4, w terminie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy.

2. Minister właściwy do spraw środowiska, kierując się potrzebą ujednolicenia sprawozdań, o których mowa w ust. 1, określi, w drodze rozporządzenia, wzory formularzy służących do składania sprawozdań, uwzględniając specyfikę małych i średnich przedsiębiorstw.

3. Dokumenty, na podstawie których sporządza się sprawozdanie, powinny być przechowywane przez 5 lat.

(...)”

“Art. 19.

1. Na podstawie sprawozdań, o których mowa w art. 7 ust. 1 oraz w art. 9 ust. 3, marszałek województwa sporządza raport wojewódzki zawierający:

1) imię i nazwisko, adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby producenta, importera i eksportera opakowań oraz eksportera produktów w opakowaniach,

2) masę wytworzonych, przywiezionych z zagranicy lub wywiezionych za granicę opakowań, według rodzaju materiału z jakiego zostały wykonane, z wyszczególnieniem opakowań wielokrotnego użytku,

3) informację o realizacji przez producentów i importerów opakowań ograniczeń wynikających z art. 5 ust. 1 pkt 4.

2. Raport, o którym mowa w ust. 1, marszałek województwa przekazuje ministrowi właściwemu do spraw środowiska do dnia 15 maja za poprzedni rok kalendarzowy.

3. Minister właściwy do spraw środowiska, kierując się potrzebą stworzenia ujednoliconego systemu zbierania i przetwarzania danych, o których mowa w ust. 1, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady składania raportów wojewódzkich oraz wzór formularza.

Art. 20.

Minister właściwy do spraw środowiska prowadzi bazę danych, dotyczących gospodarki opakowaniami i odpadami opakowaniowymi na podstawie raportów wojewódzkich, o których mowa w art. 19 ust. 1, oraz sprawozdań i zbiorczych informacji, o których mowa w przepisach o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej.”

Ustawa o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej nakazuje natomiast aby przedsiębiorca wykonujący samodzielnie nałożone przez tę ustawę obowiązki zapewnienia odpowiedniego poziomu odzysku składał marszałkowi województwa roczne sprawozdania o:

- masie lub ilości opakowań, wymienionych w załączniku nr 1 do ustawy, w których sprzedał produkty, lub sprzedanych produktów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy, z podziałem na poszczególne ich rodzaje,
- masie lub ilości odzyskanych i poddanych recyklingowi odpadów opakowaniowych i poużytkowych, z podziałem na poszczególne ich rodzaje (te sprawozdania składać ma również “organizacja odzysku”).

Tak sformułowane przepisy nie dają podstaw do utworzenia PRTR czy też zbierania informacji na jego potrzeby.

Przekazywane przez przedsiębiorców i organizacje odzysku raporty zawierają jedynie zbiorcze dane o masie odpadów czy produktów bez odwołania się do zawartych w nich substancji. Ustawa o obowiązkach przedsiębiorców (...) zawiera załączniki określające rodzaje opakowań i produktów, według których należy sporządzać sprawozdania. Załączniki te skonstruowane są podobnie jak katalog odpadów - oparte są przede wszystkim do typów opakowań i produktów, a do substancji w nich zawartych odwołują się jedynie pomocniczo.

W związku z tym również baza danych tworzona przez ministra na podstawie art. 20 ustawy o opakowaniach i odpadach opakowaniowych nie będzie mogła pełnić funkcji rejestru informującego o uwalnianiu i transferze zanieczyszczeń.

5. Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych.

Ustawa z dnia 15 lutego 2000 r. o kosmetykach.

Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych.

Ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu.

Ustawa o substancjach i preparatach chemicznych (preparatem jest roztwór lub mieszanina co najmniej dwóch substancji) określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko. Ustawa ta nie zajmuje się transportem lub tranzytem substancji i preparatów, jeśli nie są w tym czasie nie przepakowywane lub przetwarzane.

Przewiduje ona instrumenty mające zapewnić kontrolę występowania i wprowadzania substancji do obrotu. Są to przede wszystkim:

- klasyfikacja substancji pod kątem stwarzanych przez nie zagrożeń, w tym określenie w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw zdrowia wykazu substancji niebezpiecznych (łatwopalnych, żrących itp.),
- karta charakterystyki substancji niebezpiecznej informująca o jej właściwościach,
- wykaz istniejących substancji chemicznych,

- obowiązek zgłaszania nowych prowadzonych do obrotu substancji inspektorowi do spraw substancji i preparatów.

Wykaz istniejących substancji chemicznych występujących w produkcji lub obrocie ogłaszany jest w drodze obwieszczenia przez ministra zdrowia w Monitorze Polskim (ma ona obejmować Europejski Wykaz Istniejących Substancji o Znaczeniu Komercyjnym - EINECS).

Wykaz ten ma służyć zidentyfikowaniu występujących już w obrocie substancji o znanych (zbadanych) cechach i właściwościach oraz stwierdzeniu, które substancje należy uznać za nowe, niewystępujące dotychczas w obrocie (nieumieszczone w wykazie) i w związku z tym poddać je odpowiednim badaniom.

Wykaz istniejących substancji chemicznych stworzony jest zatem do zupełnie innych celów niż PRTR - nie informuje mianowicie o wprowadzaniu przez zakład zanieczyszczeń i ich przemieszczaniu w środowisku, lecz o występowaniu substancji i preparatów w obrocie i o ich cechach (stworzono go na potrzeby bezpieczeństwa wymiany handlowej).

Podobny charakter jak wykaz istniejących substancji chemicznych mają też wykazy (rejstry) przewidziane w trzech pozostałych wymienionych w tytule niniejszego punktu ustawach.

Ustawa o kosmetykach przewiduje mianowicie istnienie krajowego systemu informowania o wprowadzanych do obrotu kosmetykach. Systemem tym zarządza Główny Inspektor Sanitarny. Dane dotyczące składu kosmetyków GIS udostępnia organom Inspekcji Sanitarnej, ośrodkom zdrowia, szpitalom oraz lekarzom prowadzącym prywatną praktykę, aby zapewnić skuteczne leczenie, gdy przyczyną choroby okaże się kosmetyk.

Ustawa o ochronie roślin uprawnych stanowi, że minister właściwy do spraw rolnictwa ogłasza corocznie w Monitorze Polskim wykaz środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania, w tym również dopuszczonych do stosowania w strefach ochronnych źródeł i ujęć wody oraz na terenie uzdrowisk, otulin parków narodowych oraz rezerwatów przyrody.

Środki ochrony roślin to - zgodnie z tą ustawą - substancje biologicznie czynne i preparaty zawierające jedną lub więcej substancji biologicznie czynnych i ich metabolity, mikroorganizmy i produkty ich życiowej działalności, a także żywe organizmy przeznaczone do:

- ochrony roślin, produktów roślinnych i przedmiotów przed organizmami szkodliwymi,

- niszczenia niepożądanych roślin

Ustawa o nawozach i nawożeniu przewiduje, że minister właściwy do spraw rolnictwa ogłasza corocznie w drodze obwieszczenia w Monitorze Polskim wykaz nawozów, które można wprowadzać do obrotu na podstawie wydawanych przez niego zezwoleń.

Nawozy to - zgodnie z ustawą - produkty przeznaczone do dostarczania roślinom składników pokarmowych i zwiększania żyzności gleb,

Wszystkie opisane wyżej wykazy (rejestry) oparte są na tej samej konstrukcji i mają podobny cel - informowanie o dopuszczonych do obrotu (czyli zbadanych i uznanych za bezpieczne) substancjach i produktach. Mają więc zupełnie inny charakter niż PRTR.

6. Ustawa z dnia 22 stycznia 2000 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów

Ustawa o ogólnym bezpieczeństwie produktów określa ogólne wymagania dotyczące bezpieczeństwa produktów, zasady i tryb przeciwdziałania naruszeniom tych wymagań przez przedsiębiorców oraz organy sprawujące nadzór nad bezpieczeństwem produktów.

Ustawa ta nakazuje utworzenie:

- krajowego systemu informowania o produktach niebezpiecznych (KSIPN), do którego zadań należy szybkie informowanie organów administracji rządowej i samorządowej, zainteresowanych instytucji oraz konsumentów o produktach niebezpiecznych,
- krajowego systemu monitorowania wypadków konsumenckich (KSMWK) stanowiącego bazę danych o wypadkach spowodowanych przez niebezpieczne produkty, do którego zadań należy gromadzenie informacji, w tym danych o stanie zdrowia, w celu zapobiegania powstawaniu zagrożeń.

Żaden z wymienionych wyżej systemów nie posiada cech PRTR.

System informowania o produktach niebezpiecznych (oparty zresztą na rozwiązaniach stosowanych w Unii Europejskiej (dyrektywie 85/374/EWG o odpowiedzialności za produkt) i w USA) ma na celu ostrzeganie przed produktami niebezpiecznymi i przeciwdziałanie ich wprowadzaniu do obrotu, ewentualnie - wycofywanie ich z obrotu. Jest zatem instrumentem

kontroli produktów, nie zaś źródłem informacji o wprowadzanych do środowiska zanieczyszczeniach.

Co do systemu monitorowania wypadków to nie ulega chyba wątpliwości, że ma on całkowicie odmienny od PRTR charakter.

Konkludując: Z przeprowadzonej analizy wynika, że żaden z rejestrów przewidzianych w innych niż Prawo ochrony środowiska ustawach nie ma cech PRTR. Rejestry te utworzone zostały dla zupełnie innych celów i mają odmienny od PRTR charakter; nie jest zatem możliwe przekształcenie ich w PRTR.

Co do rejestrów tworzonych i raportów przewidzianych w ustawie - Prawo ochrony środowiska - zob. konkluzje umieszczone na końcu Rozdziału 2.

¹ por. Jendrośka, Radecki, Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska z komentarzem, Wrocław 1999, str. 81.

² por. Jendrośka w: Ustawa - Prawo ochrony środowiska. Komentarz, J. Jendrośka (red.), wyd. Centrum Prawa Ekologicznego, Wrocław 2001.

³ por. Jendrośka, Radecki, Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska z komentarzem, Wrocław 1999, str. 81.

⁴ Źródło: Atmoterm sp.zoo

⁵ Studium przypadku opisane zostało na podstawie materiałów umieszczonych na stronie internetowej: <http://www.ecp.wroc.pl/casestudy.html>

⁶ Opracowano na podstawie materiałów dostarczonych przez p. Wandę Pazdan z firmy Atmoterm Sp. z o.o.

⁷ System SOZAT[®] firmy ATMOTERM Sp. z o.o.

Wnioski

Rejestry w Polsce a instytucja PRTR: porównanie

Wraz ze wzrostem znaczenia kwestii ochrony środowiska w świadomości międzynarodowej, zaczęto dostrzegać, że prowadzenie efektywnej polityki w dziedzinie środowiska możliwe jest tylko pod warunkiem obszernej wiedzy na temat jego stanu. Państwo tylko wówczas może podejmować działania zapobiegające i minimalizujące zanieczyszczenia, kiedy posiada kompletną informację na temat zagrożeń - tendencji wzrostu poziomu pewnych zanieczyszczeń oraz źródeł tych zanieczyszczeń.

Pojawienie się potrzeby dostępu do tego typu informacji znalazło swój wydzźwięk w ustawodawstwie wewnętrznym poszczególnych państw, które regulowało tworzenie odpowiednich spisów lub rejestrów emisji zanieczyszczeń. Kolejnym krokiem w procesie dążenia państw do dostępu do kompletnej i skompilowanej informacji było podjęcie międzynarodowej dyskusji na ten temat. Jej efektem była Agenda 21, następnie wytyczne OECD.

Dojrzewanie społeczności międzynarodowej do przekonania, że potrzeby skutecznej ochrony środowiska wymagają całościowej informacji na temat wytwarzanych związków chemicznych wymagało długiego procesu. W procesie tym wyróżnić można [zob. Fundamental Aspects of PRTR] trzy fazy:

W pierwszym okresie rządy zajmowały się problemami środowiskowymi dopiero po ich wystąpieniu; starano się rozwiązać kwestie zanieczyszczonych jezior, smogu w miastach czy skażonej gleby. Podejmowano działania kontrolne "u końca rury", pragnąc ograniczyć emisję zanieczyszczeń.

Podejście takie do tej pory stanowi rdzeń państwowych programów czy polityk ochrony środowiska. Niestety, koncentrowało się ono przeważnie tylko na jednym z "mediów" (powietrzu, ziemi, wodach), a decyzje podejmowała ograniczona ilość stron. W tym zawężonym podejściu najczęściej nie brano pod uwagę uwalniania kontrolowanych odpadów do innego medium. Przedsiębiorstwa mogły więc wykazywać, dzięki zmianie odbiornika, do którego odprowadzały odpady, spadek emisji w kontrolowanym me-

dium, utrzymując jego faktyczną emisję na tym samym poziomie. Nie było to jednak widoczne w wykazach, które obejmowały tylko jedno medium. Zaniedbywano też fakt, że zanieczyszczenia uwalniane do innych mediów mogą migrować do kontrolowanego.

Drugi etap charakteryzował się bardziej całościowym podejściem. Stwierdzono, że bardziej opłaca się ograniczanie generowania odpadów, niż zajmowanie się nimi już po ich wytworzeniu. Sądzone, że redukcja ilości powstających odpadów zaowocuje mniejszą ich ilością uwolnioną do powietrza, wód, czy składowanych jako odpady. Podejmowano różnorakie wysiłki: wspierano recykling, czystsza produkcję, bardziej przyjazny środowiskowo przemysł chemiczny.

Niestety, działania podejmowane były przeważnie przez władze państwowe i ograniczone grono firm, które rozpoznały w nich szanse na polepszenie swoich wyników ekonomicznych. Społeczeństwo, pozbawione powszechnego dostępu do informacji środowiskowych, nie mogło przyczynić się do zmiany takiego stanu rzeczy. Co gorsza, praktycznie nie było informacji dotyczących wpływu dotychczasowych wysiłków na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska.

W trzeciej fazie oparto się na doświadczeniach zebranych w dwu poprzednich etapach. Nastąpiło odejście od polityki reagowania na zaistniałe problemy środowiskowe na rzecz bardziej aktywnej strategii, w której władza, przemysł i społeczeństwo stają się partnerami działań. Strategia ta opiera się na przekonaniu, że skuteczna ochrona środowiska wymaga szerokiej partycypacji wszystkich podmiotów życia społecznego, jak i pogłębionej wiedzy o otaczających środowisku.

Ta pogłębiona wiedza w stosunku do substancji chemicznych polegać ma na zbieraniu przez odpowiednie władze wielorakich danych: lokalizacji źródeł emisji każdej z kontrolowanych substancji, ich ilości wyemitowanej do każdego z mediów oraz składowanych jako odpady, roku, w którym te emisje miały miejsce. Takie informacje umożliwiają władzom dokładniejsze określenie priorytetowych gałęzi przemysłu, regionów, substancji chemicznych, a także szczególnie zagrożonych mediów środowiskowych. Bardziej precyzyjne informacje pozwalają również określać, czy prowadzona polityka jest skuteczna i czy osiągnięty został postęp.

Jak pokazuje przedstawiona w części V analiza – w Polsce, pomimo istnienia całego szeregu różnego rodzaju rejestrów zanieczyszczeń i substancji

chemicznych, trudno jest obecnie mówić o istnieniu PRTR. Znajdujemy się obecnie na etapie przechodzenia z pierwszego do drugiego z wyróżnionych wcześniej faz podejścia do kontroli obiegu substancji zanieczyszczających.

Żaden z istniejących systemów raportowania i ewidencjonowania danych nie spełnia większości warunków, jakie wymagane są w stosunku do PRTR. Istniejące systemy raportowania dotyczące emisji oparte są na podejściu sektorowym – dotyczą emisji do poszczególnych elementów środowiska osobno. Nie są one zorganizowane wokół substancji i nie pozwalają na śledzenie jej przemieszczania między mediami. Co więcej – istniejące systemy raportowania prowadzone są przez różne organy i żaden z nich nie ma charakteru ogólnonarodowego.

Istniejący obecnie w Polsce system charakteryzuje się następującymi cechami:

- **brak kompleksowości,**
- **inne reguły dla każdego medium,**
- **brak porównywalności danych,**
- **brak ogólnopolskiej bazy danych,**
- **brak ogólnopolskiego ośrodka koordynującego**
- **brak czytelnych reguł gromadzenia danych**
- **brak jawności**

W efekcie w Polsce:

- **władze publiczne borykają się z problemem nieskuteczności w zbieraniu opłat i kar,**
- **utrudniony jest obieg informacji**
- **organy administracji i obywatele korzystają z dostępnych informacji w ograniczonym zakresie**

Do pozytywów sytuacji w Polsce należy fakt, iż podmioty gospodarcze są już nawykłe do rozbudowanych obowiązków raportowania, że istnieje też oprogramowanie pozwalające na przetworzenie danych w sposób kompleksowy. Nowe przepisy nakazują też tworzenie elektronicznych baz danych.

Możliwe kierunki rozwoju PRTR w Polsce

Problemem w Polsce jest niezadowalający stan formalno-prawny, który wsparłby istniejące możliwości i dobrą praktykę. Przedstawione w pracy schematy ilustrują skomplikowany i niespójny przepływ informacji

bazujący na opłatach za gospodarcze korzystanie ze środowiska. Aczkolwiek wynika on (pośrednio) z regulacji ustawowych, jednak sposób gromadzenia i przekazywania tych informacji jest praktycznie dobrowolny. Brak jest przede wszystkim formalnych powiązań instytucjonalnych (szczególnie pomiędzy administracją samorządową i państwową) co z góry uniemożliwia tworzenie kompleksowych (i zintegrowanych) baz danych dot. informacji środowiskowych. Uporządkowanie tych zagadnień jest warunkiem *'sine qua non'* utworzenia ogólnokrajowego systemu zarządzania informacjami środowiskowymi, a który z kolei warunkować będzie skuteczne raportowanie z wywiązywania się Polski z wdrażania wszelkich konwencji dotyczących ochrony środowiska.

Przyjąć tu można dwa sposoby postępowania:

- stworzyć nowy, odrębny od dotychczas istniejących rejestrów, system PRTR,
- oprzeć tworzenie PRTR na którymś z istniejących systemów raportowania.

W przypadku tworzenia zupełnie nowego systemu uczynić by to należało albo w drodze nowelizacji ustawy Prawo ochrony środowiska lub też ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska – bądź też w drodze nowej, specjalnej ustawy o PRTR.

W przypadku tworzenia nowej instytucji PRTR zastanowi by się należało który z istniejących systemów raportowania mógłby zostać włączony niejako w ramy systemu PRTR.

W przypadku tworzenia PRTR w drodze rozwoju któregoś z istniejących systemów raportowania, w Reg wchodzi potencjalnie 3 możliwości:

- system raportowania dla celów opłatowych
- system raportowania dla celów awarii przemysłowych (art. 263 POS)
- system raportowania w związku z eksploatacją instalacji (art. 149 POS).

Każdy z tych systemów wymagałby jednak istotnych zmian i wszędzie, jak się wydaje potrzebne byłyby zmiany w samej ustawie POŚ aby umożliwić stworzenie rejestru PRTR.

POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTERS AS AN INSTRUMENT OF ENVIRONMENTAL POLICY

Organizational and Legal Aspects

SUMMARY

The aim of the study is to facilitate implementation of the international and national obligations concerning establishment of a PRTR system in Poland. The starting point for further analysis is Part I which presents the genesis and concept of PRTR and its place among other instruments of environmental policy, as well as the provisions of the II National Environmental Policy providing obligations to establish PRTR in Poland.

Part II of the study shows the experience of some countries with PRTR systems. Chapter 1 here describes the PRTR systems in Northern America, in particular the evolution and practicalities related to functioning of the federal Toxic Release Inventory in USA. Some PRTR systems in Western Europe are presented in Chapter 2, while Chapter 3 provides a brief overview of the situation in Central Europe.

Part III is devoted to international processes related to PRTR. It describes in some detail the relevant activities of some international organizations, including OECD and UNITAR, gives a brief overview of the European Pollutant Emissions Register and introduces to the current negotiations on the PRTR protocol under the UN ECE Aarhus Convention.

Part IV plays a crucial role in the study. It describes the basic features of a PRTR system and gives some information about costs and benefits of its creation. The findings of this Part are based on the analysis made in Parts II and III.

Description of the situation in Poland is provided in Part V. It describes both the situation before 1 January 2001 and after this date, when new laws related to access to and dissemination of environmental information entered into force.

The study shows that none of the current registers or inventories in Poland have basic features of a PRTR system. Therefore it concludes with some suggestions concerning possible directions of developing a PRTR system in Poland.

BIBLIOGRAFIA:

1. 1993 Toxics Release Inventory. Public Data Release. Executive Summary, EPA, Washington, 1995
2. A Citizen's Guide to Reducing Toxic Pisks. Putting the Toxic Release Inventory to Work, EPA, San Francisco, 1998
3. Addressing Industry Concerns Related to PRTRs, UNITAR, Geneva 1998
4. Alair MacLean, Paul Orum – Progress Report: Community Right-to-Know, w: Working Notes on Community Right-to-Know, Washington June/July 1992
5. Benefits of Pollutant Release and Transfer Registers, IPCS January 1994
6. Designing the Key Features of a National PRTR System. Supplement 2, UNITAR, Geneva 1997
7. Discussion Paper prepared by the Czech Republic with the assistance of the UN/ECE Secretariat, First Meeting of the Task Force on PRTR, Prague, 2000
8. Dobrowolne porozumienie ekologiczne jako instrument realizacji polityki ekologicznej, J. Jendrośka (red.), Wrocław - Białystok, 2001
9. Draft Analysis of Costs and benefits of PRTR, dokument UNECE, CEP/WG.5/AC.2/2001/10
10. EEB Industry Handbook, A critical evaluation of available European Legislation on Industry and the Environment
11. Environmental contracts and covenants: New Instruments for a realistic environmental Policy?, Dunne, van J.M (ed.) Erasmus University Rotterdam, Institute of Environmental Damages, 1992
12. Facilitating the Establishment Implementing a National PRTR Design Project: A Guidance Document
13. Facilitating the Establishment Implementing Developing and Industrializing Countries, UNITAR, Geneva 1997
14. Forum III. Third Session of the Intergovernmental Forum on Chemical Safety. Final Report, IFCS, Geneva 2000
15. Frances H. Irwin, Tom Natan, Warren R. Muir, Eric S. Howard, Lois Lobo, Sharon Martin – A Benchmark for reporting on chemicals at industrial facilities, Baltimore, 1995
16. Fundamental Aspects of Pollutant Release and Transfer Registers, dokument przygotowany na potrzeby negocjacji nad protokołem PRTR

17. Fundamental Aspects of Pollutant Release and Transfer Registers, dokument przygotowany na potrzeby negocjacji nad protokołem PRTR
18. Guidance for Facilities on PRTR Data Estimation and Reporting, UNITAR, Geneva, 1998
19. Implementing a National PRTR Design Project. A guidance Document, UNITAR, Geneva 1997
20. Implementing a PRTR Pilot Reporting Trial. A Supplementary Guide 3, UNITAR, Geneva 1996
21. Industrial Reporting of Environmental Pollutants, OECD
22. Industrial Reporting of Environmental Pollutants, OECD, Paris
23. J.Jendrośka, J.Jerzmański, Dobrowolne porozumienia ekologiczne, Ekoprofit nr 10/1997
24. Jerzy Jendrośka, Jan Jerzmański, Rejestry uwalniania i transferu zanieczyszczeń cz. I
25. Jerzy Jendrośka, Wojciech Radecki, Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska z komentarzem, Wrocław 1999
26. Mary Taylor – The Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus 1998). Pollutant Release and Transfer Registers (PRTRs), 2000
27. Pael Kazmierczyk – Tracking the polluters – PRTRs debut in CEE, w: The Bulletin, Prague, 1997
28. Pollutant Release and Transfer Registers, Report on the first meeting of task force, Meeting of the Signatories to the Aarhus Convention, Dubrovnik, Croatia, 3-5 July 2000, UNECE, CEP/WG.5/2000/5, 27.04.2000, Annex II
29. Pollutant Release and Transfer Registers: Report on the first meeting of task force, UN ECE, 2000
30. Preparing a national PRTR Infrastructure Assessment. Supplement 1, UNITAR, Geneva 1997
31. Priorities for Action. Beyond 2000, IFCS, Geneva 2000
32. PRTR Guidance to Governments Document. Revised chapter 1, OECD, 1994
33. PRTR Guidance to Governments Document. Revised chapter 2, OECD, 1994
34. PRTR Implementation: Member Country Progress, OECD, Paris 2000
35. Ralph Ahrens, A Binding Community Emission Register is Overdue,

- European Environmental Bureau, w: Report "Time is Ripe", June 1994
36. Remarks concerning a Pollutant and Transfer Register OECD-workshop, 14 - 16 June 1995, London, on data uses and dissemination, EEB, 1995
 37. Structuring a National PRTR Proposal. A Supplementary Guide 4, UNITAR, Geneva 1996
 38. Susan B. Hazen – Data Use: PRTR Workshop for CEE and NIS of Former Soviet Union, Prague 1997
 39. Swedish Environmental Protection Agency: Analysis of an EPER, 1998. EU DG XI for Environment, Nuclear Safety and Civil Protection, Brussels, November 1997
 40. The Norwegian Pollutant Release and Transfer Register PRTR, SFT, Oslo
 41. The Right to Know. The Promise of Low-cost Public Inventories of Toxic Chemicals, WWF, Washington, 1994
 42. The UNITAR/IOMC National Profile Capacity Building Programme. Activity Report, Geneva, 1997
 43. Ustawa - Prawo ochrony środowiska. Komentarz, J. Jendrońska (red.), wyd. Centrum Prawa Ekologicznego, Wrocław 2001
 44. Work in Progress. ICME Issues Paper On: Pollutant Release and Transfer Registers (PRTRs), Ottawa 2000

ZAŁĄCZNIKI

załącznik nr 1

DEQ-114
4/93

NEW JERSEY DEPARTMENT OF ENVIRONMENTAL PROTECTION & ENERGY
DIV. OF ENVIRONMENTAL SAFETY, HEALTH & ANALYTICAL PROGRAMS
CRTH PROGRAM - CN 405 - TRENTON, N.J. 08625-0405

Return completed form to this address

RELEASE & POLLUTION PREVENTION REPORT FOR 1992

Please type this form.

NJESN -- SIC -- County/Munic.

LABEL

indicate changes to mailing address on the mailing label

FACILITY LOCATION

If the facility location is different from the mailing address on the label, enter facility address below.

IMPORTANT:

- Read instructions before completing. Please print or type all responses and transmit the completed survey to the Department and copies to the health department of the county in which the facility is located by July 1, 1993.
- Complete one Section B Form for each New Jersey Environmental Hazardous Substance manufactured or processed in excess of 25,000 pounds or otherwise used in excess of 10,000 pounds.

SECTION A — GENERAL FACILITY INFORMATION

1a. Person to contact regarding this report
Name (printed) _____ Title _____

1b. Phone number (include area code) _____

1c. Contact's address (if different than facility) _____

2. Briefly describe the nature of business conducted at this facility _____

3. Date facility began operations at this site _____

4. Lot # _____ Block # _____

5. Has any portion of the site ever been used for final disposal of any hazardous wastes? ☐ Yes ☐ No

6. What is the status of this facility as set forth under New Jersey hazardous waste rules?

Small Quantity Hazardous Waste Generator (under 100 Kg/month)	☐ Yes	☐ No
Generator of Hazardous Waste (greater than 100 Kg/month)	☐ Yes	☐ No
Transporter of Hazardous Waste	☐ Yes	☐ No
Hazardous Waste Treatment, Storage and/or Disposal Facility	☐ Yes	☐ No

7. Supply your EPA Hazardous Waste ID Number _____

8. Is this facility subject to filing USEPA Form R (Toxic Release Inventory Form) for calendar year 1992? ☐ Yes ☐ No

9. Is this facility subject to filing the Waste Generation and Management Form (Form GM) as part of the 1992 Hazardous Waste Generator Annual Report? ☐ Yes ☐ No

10. Supply your Dun & Bradstreet Number (if available) D-U-N-S Number _____

11. Wastewater Discharges — Complete the following information:

A. Is there a discharge to a publicly owned treatment works (POTW) sewer system? ☐ Yes ☐ No ☐ Unknown

1. Name of utility (POTW) _____

2. Address/Location _____

3. Estimated average volume of wastewater discharged to POTW in a day _____ gals/day

4. Briefly describe any pretreatment methods _____

5. Wastewater originates as: ☐ Process Water ☐ Contact Cooling ☐ Non-Contact Cooling
☐ Domestic Sewage ☐ Contaminated Storm Water ☐ Washdown Water
☐ Scrubber Water ☐ Leachate ☐ Other _____B. Is there a discharge to surface water, navigable waterway or to tributary system? ☐ Yes ☐ No ☐ Unknown

1. Name of receiving stream _____

2. NJPDES Permit No. _____

3. Estimated average volume of wastewater discharged to receiving stream _____ gals/day

4. Briefly describe any treatment methods _____

5. Wastewater originates as: ☐ Process Water ☐ Contact Cooling ☐ Non-Contact Cooling
☐ Domestic Sewage ☐ Contaminated Storm Water ☐ Washdown Water
☐ Scrubber Water ☐ Leachate ☐ Other _____C. Is there a discharge to groundwater? ☐ Yes ☐ No ☐ Unknown

1. Permit No. _____ 2. Estimated average daily volume _____ gals/day

3. Briefly describe treatment and discharge methods _____

4. Wastewater originates as: ☐ Process Water ☐ Contact Cooling ☐ Non-Contact Cooling
☐ Domestic Sewage ☐ Contaminated Storm Water ☐ Washdown Water
☐ Scrubber Water ☐ Leachate ☐ Other _____12. Does this facility have the capacity to store 20,000 gallons or more of hazardous substances (excluding petroleum products) or 200,000 gallons or more of hazardous substances of all kinds? ☐ Yes ☐ No

1. DPCC Number _____

2. Hazardous substance(s) stored:

(Use additional pages if necessary)

13. Water Use Information — What water sources are utilized by this facility? (Include approximate gallons used per day)

14. What fuels are utilized by this facility?

15. Air Pollution Permits — Do you have an APC plant ID No.? ☐ Yes ☐ No If yes, enter number _____

16. Have you made any trade secret claims on this report? ☐ Yes ☐ No (You are required to provide full documentation on any trade secret claims. Refer to Trade Secret Claim Instructions.)

* WASTE HAULER INFORMATION - Provide the full names and locations (including street, city, state, and zip code) and the USEPA ID#, or Solid Waste Transporter Registration Number if applicable, of the hauler services which transported wastes containing reported substances to off-site locations in 1992.

USEPA ID# SOLID WASTE ID#	NAME	ADDRESS	CITY	STATE	ZIP CODE

17. CERTIFICATION OF OWNER/OPERATOR OR AUTHORIZED REPRESENTATIVE — I certify under penalty of law that I have personally examined and am familiar with the information submitted in this document, and that based on my inquiry of those individuals responsible for obtaining the information, I believe that the submitted information is true, accurate, and complete.

Signature _____ Date _____ Phone No. (____) _____

Name (Print) _____ Title _____

NOTE: You are required pursuant to the authority of N.J.S.A. 34:5A-7.b. to forward a copy of this survey to your County Lead Agency. (See Instructions)

RELEASE & POLLUTION PREVENTION REPORT FOR 1992**SECTION B** — Complete one Section B Form for each New Jersey Environmental Hazardous Substance for 1992.

1.1 Name and Location of Plant		1.2 NJEN	2. Reporting Year 1992
3.1 Environmental Hazardous Substance Name		3.2 CAS No.	3.3 RTK Substance No.
4. ACTIVITIES AND USES OF THE SUBSTANCE AT THE FACILITY (Check all that apply.)			
4.1 Manufacture the substance:	If produce or import:		
a. ☐ Produce	c. ☐ For on-site use/processing	d. ☐ For sale/distribution	
b. ☐ Import	e. ☐ As a byproduct	f. ☐ As an impurity	
4.2 Process the substance:	a. ☐ As a reactant	b. ☐ As a formulation component	c. ☐ As an article component
d. ☐ Repackaging			
4.3 Otherwise use the substance:	a. ☐ As a chemical processing aid	b. ☐ As a manufacturing aid	c. ☐ Ancillary or other use
4.4 Date Substance was First Used on Site (if known):			
5.1 Principal Method of Storage:			
5.2 Frequency of Transfer from Storage: _____ times per _____			
5.3 Methods of Transfer:			

		QUANTITY (lbs.)	Basis of Estimate	
INVENTORY AND THROUGHPUT	6.1 Maximum Daily Inventory of Substance			
	6.2 Average Daily Inventory within all Process Equipment			
	6.3 Average Daily Inventory (excluding 6.2)			
	7. Starting Inventory of Substance			
	8. Quantity Produced on Site			
	9. Quantity Brought on Site			
	10. Quantity Consumed on Site (chemically reacted; NOT product)			
	11. Quantity Shipped off Site as (or in) Product			
	12. Ending Inventory of Substance			
	13. Quantity Recycled and Used on Site			
	14. Quantity Destroyed through On-Site Treatment			
	Air Emissions	15. Total Stack or Point Source Emissions		
		16. Total Fugitive or Non-Point Source Emissions		
	Wastewater Discharges	17. Total Discharge to On-Site Treatment or Pretreatment System		
18. Total Discharge to Publicly Owned Treatment Works (POTW)				
19. Total Discharge to Surface Waters				
20. Total Discharge to Ground Water				

Chemical or Category Name _____

21. On-Site Land Disposal and/or Transfers of Wastes to Off-Site Locations: ☐ N/A

Table A Physical State	Table B Storage Method	Management Facility Information Name, Address (Street, City, State, Zip) and USEPA ID #	Quantity of Substance in Waste (lbs/yr)	Table C Mgmt. Method
		☐ Check if final disposal is "On site"		
		☐ Check if final disposal is "On site"		
		☐ Check if final disposal is "On site"		

21.1 TOTAL QUANTITY OF SUBSTANCE IN WASTE

SELF VERIFICATION STATEMENT: The sum of starting inventory, quantity produced and quantity brought on site should approximately equal the sum of quantity consumed (chemically altered), quantity shipped off site as (or in) product and as (or in) waste, quantity destroyed through on-site treatment, total air emissions, total wastewater discharges, and ending inventory. (See worksheet in the instructions.)

* Quantity released to the environment as a result of remedial actions, catastrophic events, or one-time events not associated with production processes (pounds/year)	
** Total Non-product Output (NPO) Generated (pounds/year)	

		QUANTITY (lbs.)	Basis of Estimate
22.a.	1992 Quantity and Units of Production* Associated with the Substance		
22.b.	1992 Quantity and Units of Production* Associated with the Substance		
23.a.	1991 Quantity and Units of Production* Associated with the Substance		
23.b.	1991 Quantity and Units of Production* Associated with the Substance		

* **PRODUCTION:** Whenever possible, "UNITS" should be mass or surface area units only, such as pounds of material manufactured or square footage of product involved.

☐ Check if additional pages containing information for questions 21, 22 and 23 are attached.

POLLUTION PREVENTION ACTIVITIES

For the purpose of this question, pollution prevention means "any method or technique at or before the point of generation, the application of which reduces or eliminates the use or generation of hazardous substances prior to treatment, storage, out-of-process recycling or disposal". Pollution prevention is NOT any type of treatment, out-of-process recycling, incineration, or transfer of releases to different media.

24. Has any pollution prevention method been employed to reduce the quantity of this Substance during 1992 relative to 1991 levels?

☐ Yes ☐ No If "Yes", fill in the table below:

POLLUTION PREVENTION METHODOLOGY (Complete all appropriate sections)		Quantity of Substance Reduced (lbs.) (1991 to 1992)	Basis of Estimate												
24.1 Material-Related Change (changes in the amount of Substance used due to substitution of other substance)															
Name and Quantity of Substitute Substance <table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th>CAS NUMBER</th> <th>SUBSTANCE</th> <th>QUANTITY (lbs.)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a) _____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>b) _____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>c) _____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> </tbody> </table>				CAS NUMBER	SUBSTANCE	QUANTITY (lbs.)	a) _____	_____	_____	b) _____	_____	_____	c) _____	_____	_____
CAS NUMBER	SUBSTANCE	QUANTITY (lbs.)													
a) _____	_____	_____													
b) _____	_____	_____													
c) _____	_____	_____													
		Quantity of Substance Reduced (lbs.) (1991 to 1992)	Basis of Estimate												
24.2 Reformulation or Redesign of Product (resulting in the reduction of Substance generated)															
24.3 Process or Procedure Modifications (using existing equipment to reduce Substance generated)															
24.4 Equipment or Technology Modifications (using new equipment or technology to reduce Substance generated)															
24.5 Improved Operations (due to housekeeping, training, material handling or inventory control to reduce Substance generated)															
24.6 Discontinuance of Operations, excluding operations transferred to or undertaken by another facility															
24.7 Export of Use															
24.8 Miscellaneous															

25. Does your facility anticipate reducing the generation of the Substance (as a waste) in the future due to pollution prevention? ☐ Yes ☐ No If "Yes", indicate your projections in the table below:

PROJECTION	YEAR	
	1994	1997
Quantity of Substance Reduced per Year due to Pollution Prevention (lbs.)		

INSTRUCTIONS:

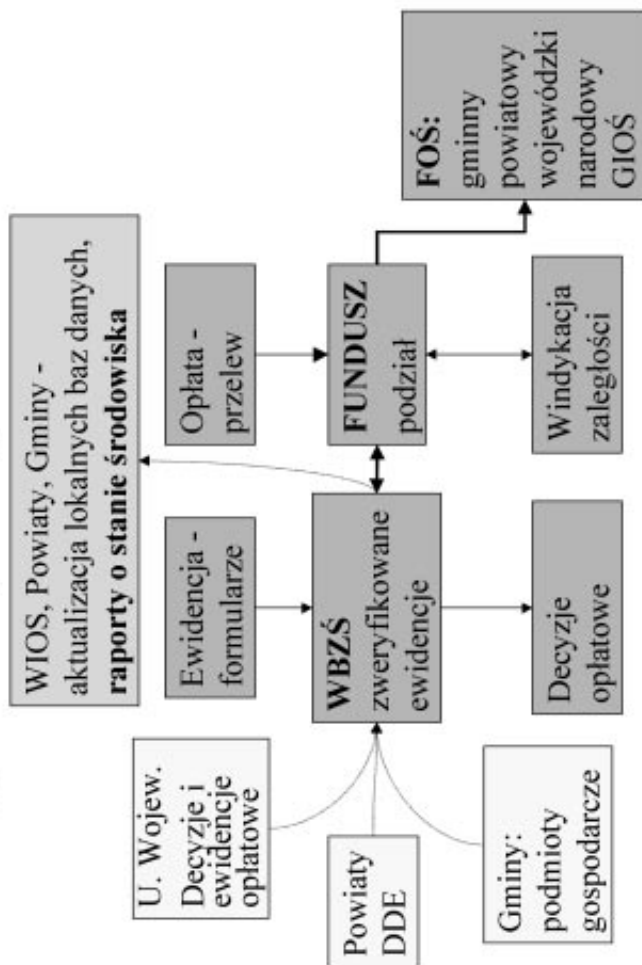
This survey should be filled in for the largest of your company's facilities *operating outside of the U.S.* (based on sales or production). Please provide as much information as possible for the chemicals listed below, for the most recent year that such information is available. All numerical information should be a simple sum of annual quantities for the entire facility.

Data requested is *for the chemical only*. If the chemical is a component of a larger waste stream, enter only the quantity of the chemical itself. For metallic compounds, enter only the amount of the metal itself. For example, one million kilograms of sludge containing 10ppm benzene and 100 ppm of trichlorethylene would be entered as 10 kilograms of benzene and 100 kilograms of trichloroethylene. A discharge of 10,000 kilograms of lead chromate (PbCrO_4) would contain 6,400 kilograms of lead, and 1,600 kilograms of chromium, and these are the quantities that would be entered below.

Enter "N/A" if information is not available. Enter "TSI" for trade secret information, where applicable (but please use this as sparingly as possible). Provide appropriate annotations on a separate sheet of paper, as needed (e.g. "Number of employees" refers only to production employees at this site; research and clerical staff are not included); use additional pages if you need more room for a given response than is provided by the form.

Please include with your response any information about this plant's or your company's environmental performance that you feel would be relevant to a better understanding of the data provided in the table. In particular, the Public Data Project is interested in learning of any reduction goals that have been set for these chemicals, such as the goal of a 50% reduction by 1995 (from a 1988 baseline) that is part of USEPA's voluntary 33/50 Program.

Przepływ informacji w Urzędzie Marszałkowskim

Przykładowe tabele pokazujące możliwości istniejących w Polsce programów na potrzeby raportowania o zanieczyszczeniach

[illegible]

INFORMACJE O AUTORACH:

Jerzy Jendrośka (red.)

dr nauk prawnych

Prezes Centrum Prawa Ekologicznego we Wrocławiu. Adiunkt w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości we Wrocławiu. W latach 1978-98 pracownik naukowy Zespołu Prawa Ochrony Środowiska Instytutu Nauk Prawnych PAN. W latach 1995 – 98 współpracownik Uniwersytetu w Cambridge jako senior GSFI Fellow w Wolfson College.

W latach 1998-99 pracownik Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ w Genewie - kierował pracami sekretariatu Konwencji z Aarhus.

Od 1997 r. stały ekspert Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska. Od 1995 członek Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko przy Ministrze Środowiska. W okresie 2000-2001 doradca Ministra Środowiska ds. Integracji Europejskiej. Od 2000 wice-przewodniczący Biura Konwencji z Aarhus. Od 2001 wice-przewodniczący Grupy Roboczej negocjującej protokół o strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko w ramach Konwencji z Espoo.

W roku 2000 powołany w skład 12-osobowej grupy ekspertów EKG ONZ ds. opracowania wstępnego projektu protokołu Pollutant Release and Transfer Registers do Konwencji z Aarhus, przewodniczący delegacji polskiej na negocjacjach w sprawie tego protokołu. Kierownik projektu "Uwarunkowania organizacyjne i prawne wprowadzania w Polsce publicznie dostępnych rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (Pollution Release and Transfer Registers, PRTR) zrealizowanego w 2001 roku na zamówienie Ministerstwa Środowiska

Ekspert Komisji Europejskiej, Rady Europy, EKG-ONZ oraz UNEP.

Autor i współautor ponad stu czterdziestu opracowań i publikacji na temat prawa ochrony środowiska, praw człowieka i prawa administracyjnego, w tym kilkudziesięciu prac opublikowanych zagranicą (w tym w USA, Wielkiej Brytanii, Niemczech i Holandii).

Magdalena Bar

mgr prawa

Wiceprezes Centrum Prawa Ekologicznego. Aplikantka III roku aplikacji radcowskiej.

W latach 1997 – 1999 współpracownik Biura Informacji i Porad o Prawie Ekologicznym przy Towarzystwie Naukowym Prawa Ochrony Środowiska. Autorka licznych artykułów, opracowań i ekspertyz z zakresu prawa ochrony środowiska.

Autorka i współautorka kilku publikacji książkowych, wśród których najważniejsze to: “Ustawa - Prawo ochrony środowiska. Komentarz”; “Prawo ochrony środowiska dla praktyków”.

Ekspert prawny w projekcie “Uwarunkowania organizacyjne i prawne wprowadzania w Polsce publicznie dostępnych rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (Pollution Release and Transfer Registers, PRTR)” zrealizowanym w 2001 roku na zamówienie Ministerstwa Środowiska.

Kamila Tarnacka

mgr prawa

Doktorantka na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Współpracownik Centrum Prawa Ekologicznego. Autorka i współautorka kilku artykułów, opracowań i ekspertyz z zakresu prawa ochrony środowiska.

Ekspert prawny w projekcie “Uwarunkowania organizacyjne i prawne wprowadzania w Polsce publicznie dostępnych rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (Pollution Release and Transfer Registers, PRTR)” zrealizowanym w 2001 roku na zamówienie Ministerstwa Środowiska.

Sergiusz Urban

mgr międzynarodowych stosunków politycznych i gospodarczych

Pracownik Centrum Prawa Ekologicznego. Autor i współautor kilku artykułów, opracowań i ekspertyz z zakresu prawa ochrony środowiska.

Ekspert ds. integracji europejskiej w projekcie “Uwarunkowania organizacyjne i prawne wprowadzania w Polsce publicznie dostępnych rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (Pollution Release and Transfer Registers, PRTR)” zrealizowanym w 2001 roku na zamówienie Ministerstwa Środowiska.

NOTATKI

NOTATKI

NOTATKI

NOTATKI

NOTATKI

KOMENTARZ DO USTAWY

- PRAWO OCHRONY ŚRODOWISKA

Centrum Prawa Ekologicznego oferuje swoją kolejną publikację – Komentarz do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Jest to praca zbiorowa pod redakcją dr Jerzego Jendrośki - Dyrektora Centrum Prawa Ekologicznego, Eksperta Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska.

Autorzy Komentarza:

- mgr Magdalena Bar – Centrum Prawa Ekologicznego
- prof. dr hab. Jan Boć – Uniwersytet Wrocławski
- prof. dr hab. Marek Bojarski – Uniwersytet Wrocławski
- prof. Dr hab. Marek Górski – Uniwersytet Łódzki, ekspert Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska
- dr Jerzy Jendrośki - Centrum Prawa Ekologicznego, ekspert Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska
- dr Jan Jerzmański - Uniwersytet Opolski, Centrum Prawa Ekologicznego, ekspert Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska
- dr Elżbieta Kaleta-Jagiełło – Bank Zachodni S.A.
- prof. dr hab. Aleksander Lipiński – Uniwersytet Śląski
- prof. dr hab. Konrad Nowacki – Uniwersytet Wrocławski
- doc. dr hab. Jerzy Rotko – Instytut Nauk Prawnych PAN
- adw. Waleria Skarżyńska – Kancelaria Prawna K. Wierzbowski, D. Szubielska i Wspólnicy
- mgr Tomasz Tatomir - Kancelaria Prawna K. Wierzbowski, D. Szubielska i Wspólnicy

W Komentarzu gwarantujemy:

- Dokładne i fachowe wyjaśnienie poszczególnych zagadnień
- Odwołania do przepisów Unii Europejskiej oraz orzecznictwa sądów polskich
- Praktyczne rozwiązania najczęściej występujących problemów
- Interpretację przepisów dokonaną przez wybitnych specjalistów uczestniczących w procesie opracowywania ustawy

Cena: 95 zł + koszty wysyłki

Zamówienia prosimy składać:

- pocztą na adres:
Centrum Prawa Ekologicznego
ul. Uniwersytecka 1
50-951 Wrocław
- faksem: (0-71) 34 101 97
- e-mailem: cpe@eko.wroc.pl

Realizacja zamówienia za pobraniem pocztowym albo po dokonaniu wpłaty na konto:
Centrum Prawa Ekologicznego PKO BP S.A. IV O/Wrocław 10205255-446589-275-129
- na zamówieniu prosimy zaznaczyć formę płatności

Centrum Prawa Ekologicznego jest niezależnym ośrodkiem badań i doradztwa specjalizującym się w prawie ochrony środowiska.

Podstawowe formy działalności Centrum to:

- ⇒ usługi konsultingowe i doradztwo,
- ⇒ sporządzanie projektów aktów prawnych,
- ⇒ sporządzanie ekspertyz,
- ⇒ działalność wydawnicza,
- ⇒ organizacja szkoleń i konferencji.

Centrum prowadzi bieżącą współpracę z szeregiem instytucji w kraju m.in. z:

Sejmem i Senatem RP,
Ministerstwem Środowiska,
władzami samorządowym różnego szczebla,

za granicą m.in. z:

Europejską Komisją Gospodarczą ONZ,
Programem Ochrony Środowiska ONZ (UNEP)
Komisją Europejską,

Działalność konsultingowa i doradcza:

Centrum oferuje pełną obsługę konsultingową w sprawach związanych z prawną ochroną środowiska podmiotom gospodarczym, organom administracji państwowej i samorządowej oraz innym instytucjom i osobom. Obejmuje to między innymi sporządzanie kompleksowych ekspertyz, zwłaszcza w kontekście obowiązków wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, a także doradztwo w zakresie projektów w ramach programów Phare, ISPA i innych.

Doradztwo w zakresie ekologicznych aspektów integracji europejskiej

Jednym z priorytetowych obszarów działania Centrum Prawa Ekologicznego jest integracja europejska, w tym zwłaszcza dostosowanie polskiego prawa ochrony środowiska do wymagań Unii Europejskiej. Od maja 1999 r. Centrum realizuje, w ramach finansowanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Holandii programu MATRA, międzynarodowy projekt pt. "Przygotowanie społeczeństwa polskiego do członkostwa w Unii Europejskiej". W 1999 roku Centrum Prawa Ekologicznego, wspólnie z Dolnośląską Fundacją Ekorozwoju, utworzyło Europejskie Centrum Proekologiczne, stanowiące ośrodek informacji o ekologicznych aspektach integracji europejskiej.

Centrum Prawa Ekologicznego
ul. Uniwersytecka 1, 50-951 Wrocław

tel.: (0-71) 34 102 34
fax: (0-71) 34 101 97

e-mail: cpe@eko.wroc.pl
<http://cpe.eko.org.pl>